

ІНТЕГРАЦІЯ ЗМІСТУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ПОЗАУРОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ДОСТУПУ ДІТЕЙ ДО ЯКІСНИХ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

*Результати всеукраїнського опитування
щодо соціальної й освітньої ролі позашкільної освіти
в умовах викликів воєнного часу*

ПРЕПРИНТ

(аналітичні матеріали центральним
органам виконавчої влади України)

+38044 455-53-38

<https://ipv.org.ua/>

вул. М. Берлинського, 9, Київ, 04060

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ВІДДІЛЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ, ЗАГАЛЬНОЇ ТА ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ
ІНСТИТУТ ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ

**ІНТЕГРАЦІЯ ЗМІСТУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
ТА ПОЗАУРОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ БЕЗБАР'ЄРНОГО ДОСТУПУ ДІТЕЙ
ДО ЯКІСНИХ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ**

Препринт
(аналітичні матеріали центральним органам виконавчої влади України)

УДК 374-044.247+37.091.217:379.8]:[001.8+341.38]

М 45

DOI <https://doi.org/10.32405/978-966-11-1225-3-2025-40>

*Рекомендовано до друку вченою радою Інституту проблем виховання НАПН України
(протокол № 8 від 26 червня 2025 р.)*

Рецензенти:

Куниця Т.Ю., завідувач відділу соціальної педагогіки та соціальної роботи Інституту проблем виховання НАПН України, кандидат педагогічних наук, старший дослідник;

Липецький О.П., заступник директора з науково-методичної роботи Центру науково-технічної творчості молоді «СФЕРА» Оболонського району міста Києва, кандидат педагогічних наук.

- М 45** Інтеграція змісту позашкільної освіти та позаурочної діяльності для безбар'єрного доступу дітей до якісних освітніх послуг. Препринт (аналітичні матеріали центральним органам виконавчої влади України) / А. Е. Бойко, В. В. Вербицький, А. В. Корнієнко, О. В. Литовченко, В. В. Мачуський; за ред. О. В. Литовченко. Київ: Видавництво «Генеза», 2025. 40 с.

ISBN 978-966-11-1225-3

Препринт містить результати всеукраїнського опитування педагогів закладів позашкільної освіти та здобувачів освіти, що проведене в межах дослідження відділу позашкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України (2024-2025), статистичну інформацію, рекомендації щодо розвитку позашкільної освіти в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення.

Публікація має на меті привернути увагу широкої освітянської спільноти, представників органів виконавчої влади України до важливої освітньої й соціальної ролі позашкільної освіти в умовах війни та повоєнного відновлення.

УДК 374-044.247+37.091.217:379.8]:[001.8+341.38]

ISBN 978-966-11-1225-3

Висловлюємо вдячність керівництву й колективові Інституту проблем виховання НАПН України, закладам позашкільної освіти – партнерам відділу у проведенні дослідження.

Дякуємо обласним департаментам освіти і науки, міським управлінням і департаментам освіти – за сприяння у проведенні всеукраїнського опитування, що мало на меті засвідчити вагоме значення позашкільної освіти в умовах викликів воєнного часу. Щиро вдячні всім учасникам опитування.

Висловлюємо підтримку та щире захоплення позашкільною освітою, українськими освітянами, які в умовах війни, тривоги, постійних загроз – навчають і виховують, надають підтримку українським дітям, підліткам та молоді, реалізують соціальні й волонтерські проекти.

Колектив авторів

ЗМІСТ

Передмова	5
Методологія дослідження	7
Позашкільна освіта. Статистичні відомості	9
Результати всеукраїнського опитування педагогічних працівників закладів позашкільної освіти	11
Результати опитування здобувачів освіти (підлітки 11-19 років)	25
Висновки	32
Рекомендації щодо розвитку позашкільної освіти в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення	33
Додатки	35

ПЕРЕДМОВА

Російсько-українська війна спричинила значні виклики в освітній сфері. За даними UNICEF (*Ukraine Humanitarian Situation Report No.24*)¹, від початку ескалації війни 24 лютого 2022 року в Україні навчання близько 5,7 мільйона дітей було перервано, а 1,5 мільйона дітей стикнулися з проблемами психічного здоров'я. У матеріалах організації про гуманітарну ситуацію в Україні 2024 року (*Ukraine Humanitarian Situation Report No.38, March 2024*)² ситуація в цифрах така: 2,9 мільйона – діти, які потребують допомоги в Україні внаслідок війни. Окрему увагу представники UNICEF звертають на проблеми психічного здоров'я й необхідність психосоціальної підтримки, зазначають про те, що лише ця організація протягом року надала таку підтримку 184 853 дівчатам і хлопцям.

Освіта України реагує на виклики воєнного часу. *Позашкільна освіта*, що є невід'ємним складником української системи освіти, у цьому сенсі має значний потенціал, зважаючи на її мобільність, варіативність, соціально-педагогічну спрямованість, орієнтацію на інклюзивність і безбар'єрність тощо.

З початку широкомасштабної війни значна кількість закладів позашкільної освіти стала центрами волонтерської діяльності, відчинила свої двері для переселенців, надала прихисток та підтримку тисячам дорослих і дітей. Відповідно до рекомендацій МОН України (від 06.03.2022 №1/3371-22) з 14 березня 2022 року позашкільна освіта України поновила освітній процес з урахуванням безпекових умов. Заклади позашкільної освіти почали розміщувати відеоматеріали на порталі МОН України, проводити навчальні заняття з дітьми, організовувати їхнє змістовне дозвілля. До занять у цей складний період могли долучатися всі охочі, незалежно від того, чи займається учень у закладі позашкільної освіти.

На можливості позашкільної освіти вирішувати важливі освітні й соціально-педагогічні завдання в умовах воєнного стану впливає перелік суттєвих чинників: скорочення мережі закладів позашкільної освіти, проблеми кадрового забезпечення, зменшення учнівського контингенту та інші.

Заклади позашкільної освіти зруйновано або пошкоджено внаслідок воєнних дій. За даними Інформаційно-аналітичного збірника МОН України (2023), частина закладів перебуває на тимчасово окупованих територіях (101 заклад) або призупинила провадження статутної діяльності (12 закладів у Донецькій області). За даними моніторингового дослідження Державної служби якості освіти, упродовж 2021-2023 років скорочення закладів позашкільної освіти пов'язане також із реорганізацією, ліквідацією закладів освіти в територіальних громадах у процесі децентралізації, що є неправомірним, *порушує права українських дітей і молоді на здобуття позашкільної освіти*.

Зменшився учнівський контингент, адже частина учнів вимушено залишила місце проживання, виїхала в інші країни в умовах воєнних загроз. За даними Інституту освітньої аналітики³, станом на січень 2025 року кількість здобувачів позашкільної освіти скоротилася до 781 388 осіб (станом на 2019/2020 н.р. кількість здобувачів становила 1190 490 осіб; станом на 01.04.2022 – 980 789 осіб; станом на 01.05.2024 – 910 165 осіб).

Попри втрати, в умовах воєнного часу позашкільна освіта – найбільш мобільна освітня ланка, яка швидко реагує на соціальні запити, національні виклики, упроваджує актуальні освітні практики.

Закладами позашкільної освіти реалізуються освітні програми, проводяться навчальні заняття, змагання, конкурси, таборування, літературні читання, учнівські конференції, форуми, фести, флешмоби й інші заходи (офлайн, онлайн, змішаного формату залежно від безпекової ситуації), до

¹ <https://www.unicef.org/ukraine/en/documents/humanitarian-situation-report-december-2022>

² <https://www.unicef.org/ukraine/en/documents/ukraine-humanitarian-situation-report-no-38-march-2024>

³ Інститут освітньої аналітики. Основні освітні статистичні дані (2023/24 навчальний рік).

яких залучаються діти, що постраждали від війни, із сімей внутрішньо переміщених осіб, а також учні, які мають освітні труднощі.

У воєнний час на позашкільну освіту покладаються не лише освітні функції та організація власне позашкільної діяльності. Заклади позашкільної освіти залишаються центрами волонтерського руху у своїх громадах, залучають дітей і молодь до соціальних акцій, благодійних проєктів. Значною є роль позашкільної освіти як інституту утвердження національно-патріотичної свідомості дітей і молоді; надання соціально-педагогічної, психосоціальної підтримки, надолуження освітніх утрат, створення умов для здобуття освіти на територіях, наближених до зони бойових дій. В умовах реалізації профільного навчання в старшій школі також актуалізується потенціал позашкільної освіти. Відповідно, змінюється зміст освіти, удосконалюються її технології й форми.

Наразі існує значне замовлення на зміст (навчальні програми, проєкти, курси) з позашкільної освіти, які можуть бути реалізовані також у позаурочній діяльності закладів загальної середньої освіти (приклади: навчальна програма з позашкільної освіти військово-патріотичного напрямку «Основи пілотування БПЛА», навчальна програма з позашкільної освіти соціально-реабілітаційного напрямку «Європейський клуб» та інші). У різноманітних патріотичних, просвітницьких соціальних і творчих проєктах, челенджах, конкурсах, змаганнях тощо за організації закладів позашкільної освіти бере участь широке коло дітей і молоді. Заклади позашкільної освіти є центрами волонтерського руху у своїх громадах. Отже, позашкільна освіта – її зміст, освітнє середовище загалом – важливий ресурс для інших освітніх ланок.

Вивчення досвіду діяльності закладів позашкільної освіти в умовах воєнного часу дало змогу узагальнити такі ключові вектори як відповіді на виклики:

- *Організація безпечного освітнього середовища* (фізична, психологічна безпека, культура безпеки життєдіяльності, навички поведінки в надзвичайній ситуації, компетентності самозахисту; знання з основ домедичної допомоги, мінної безпеки, орієнтування на місцевості тощо).

- *Інклюзивність і безбар'єрність у позашкільній освіті* (забезпечення реалізації прав дітей на позашкільну освіту не залежно від місця їхнього проживання, тимчасового перебування у воєнний час, соціального стану, освітніх труднощів тощо).

- *Простір українських національних цінностей* (реалізація проєктів, програм та інших заходів, що сприяють утвердженню української національної ідентичності, гуртують дітей і молодь навколо українських цінностей).

- *Зміст позашкільної освіти в умовах війни* (національно-патріотичні, військово-патріотичні програми і проєкти; формування компетентностей, важливих в умовах воєнного часу (медіаосвіта, кібербезпека, розвиток критичного мислення тощо); подолання екологічних наслідків війни і сталий розвиток; STEM-освіта; програми, проєкти, заходи євроінтеграційної тематики; фізичний розвиток, творча самореалізація; професійна орієнтація та профільна освіта тощо).

- *Соціальні практики, волонтерство, підтримка Сил оборони України* (залучення дітей і молоді до соціальних проєктів, флешмобів, акцій, марафонів тощо).

- *Соціальне партнерство*, зокрема із залученням підтримки міжнародних організацій.

- *Надання психосоціальної підтримки* учням, батькам; реалізація проєктів із психологічної реабілітації ветеранів, військових; проєкти підтримки дітей із сімей внутрішньо переміщених осіб тощо.

- *Проектування ресурсних центрів, освітніх хабів, реабілітаційних класів, цифрових освітніх просторів* тощо.

Отже, в умовах російсько-української війни позашкільна освіта України реагує на соціальні запити, виклики воєнного часу, удосконалюється відповідно до національних потреб і загальноєвропейських тенденцій, відіграє важливу освітню й соціальну роль.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідницький проєкт, результати якого презентують матеріали публікації, насамперед мав на меті на основі вивчення практичного досвіду позашкільної освіти й узагальнення емпіричних даних засвідчити важливу освітню та соціальну роль позашкільної освіти в умовах війни й повоєнного відновлення.

Дослідження відділу позашкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України (2024-2025 рр.) також було спрямовано на наукове обґрунтування, узагальнення практичного досвіду діяльності закладів позашкільної освіти в умовах воєнного часу, зокрема щодо соціального партнерства для вирішення важливих освітніх завдань, інтеграції (взаємонаближення, узгодження) змісту позашкільної освіти й позаурочної діяльності, реалізації потенціалу позашкільної освіти з урахуванням сучасних викликів, забезпечення безбар'єрного доступу дітей і молоді до якісної позашкільної освіти.

У межах емпіричного етапу дослідження проведено два опитування:

- педагогічних працівників закладів позашкільної освіти;
- здобувачів освіти (підлітки 11-19 років),

що стосуються ролі і значення позашкільної освіти в умовах викликів воєнного часу, а також особливостей змісту й організації освітнього процесу в умовах війни.

З урахуванням актуальних завдань в освітній сфері в умовах війни та специфіки позашкільної освіти, *всукраїнське опитування педагогічних працівників закладів позашкільної освіти* мало на меті проаналізувати організаційні аспекти та зміст позашкільної освіти за такими параметрами:

- безпечне освітнє середовище (фізична безпека з урахуванням об'єктивних безпекових умов, психологічна безпека);
- інклюзивність і безбар'єрність (відвідування закладів позашкільної освіти учнями і ученицями з особливими освітніми потребами (ООП), із сімей внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та інші);
- актуальність проблеми освітніх втрат (у широкому сенсі освітні втрати означають утрату можливостей для всебічного розвитку учнів (інтелектуального, соціального, емоційного тощо⁴) та потенціал позашкільної освіти у їхньому надолуженні;
- потенціал закладів позашкільної освіти щодо надання психосоціальної підтримки учням/ученицям/батькам (актуальні практики з досвіду роботи);
- увага закладів позашкільної освіти до становлення української національної ідентичності учнів і учениць;
- основні засади вдосконалення змісту позашкільної освіти в умовах війни;
- інтеграція (узгодження) змісту позашкільної освіти й позаурочної діяльності з метою вирішення проблем доступності освітніх послуг/безбар'єрності, компенсації освітніх втрат;

---

⁴ Рекомендації слухань у комітеті ВРУ з питань освіти, науки та інновацій «Освітні втрати й освітні розриви на рівні загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання» (протокол №122 від 07.06.2023).

- волонтерство (приклади волонтерських проєктів/програм/інших заходів за координації закладів позашкільної освіти);
- соціальне партнерство.

Опитування здобувачів освіти (підлітки 11-19 років) мало на меті дослідити такі аспекти:

- значення позашкільних занять у житті підлітків в умовах воєнного часу, їхню думку про потенціал позашкільної освіти в умовах війни щодо: розвитку здібностей, самореалізації в обраній сфері; підвищення самооцінки, упевненості в собі; визначення в майбутній професії; усвідомлення національної ідентичності та інші;
- необхідність підтримки; труднощі, які виникли в житті українських підлітків в умовах воєнного стану;
- можливість бути причетними (важливість для підлітків волонтерства й підтримки під час війни).

Інструменти дослідження

У дослідженні застосовано кількісну та якісну методологію. Для онлайн-опитування педагогічних працівників та здобувачів освіти використано авторські анкети, які представлено в додатках. В анкетах передбачено закриті, напівзакриті й відкриті запитання. Результати подано у вигляді діаграм та їхніх інтерпретацій.

Опитування здобувачів освіти анонімне, проводилося відповідно до глобальних інструкцій про Порядок опитування дітей.⁵

Терміни проведення опитування: березень-квітень 2025 року.

Географія дослідження

В опитуванні педагогічних працівників закладів позашкільної освіти взяли участь 2114 респондентів, представників з 22 областей України і міста Києва. Таким чином, дослідження охоплює 12,8%⁶ генеральної сукупності.

В опитуванні здобувачів освіти взяли участь підлітки (11-19 років) із Кіровоградської, Сумської, Харківської, Донецької, Запорізької, Черкаської, Рівненської, Хмельницької, Київської областей України та міста Києва. Загалом – 480 респондентів. Опитування не є репрезентативним для всієї території України.

⁵ Загальний регламент про захист даних (англ. General Data Protection Regulation) містить положення, призначені для посилення захисту особистих даних дітей.

⁶ Генеральна сукупність складає 16581 педагогічних працівників закладів позашкільної освіти (за основним місцем роботи), за даними Інституту освітньої аналітики станом на 01.01.2025.

ПОЗАШКІЛЬНА ОСВІТА. СТАТИСТИЧНІ ВІДОМОСТІ

Заклади позашкільної освіти системи МОН України
та приватні заклади
(станом на 01.01.2025)⁷

Мережа закладів позашкільної освіти (без ДЮСШ)

	№ рядка	Кількість закладів позашкільної освіти, од.
A	B	1
Усі типи закладів позашкільної освіти (сума даних рядків 02 і 15)	01	1151
у тому числі:	02	881
профільні заклади (сума даних рядків 03 - 14)	03	135
з них	04	59
центри, будинки, клуби науково-технічної творчості учнівської молоді, станції юних техніків	05	57
центри, будинки, клуби еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, станції юних натуралістів	06	467
центри, будинки, клуби, бюро туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій учнівської молоді, туристсько-краєзнавчої творчості учнівської молоді, станції юних туристів	07	16
центри, палаци, будинки, клуби художньої творчості дітей, юнацтва та молоді, художньо-естетичної творчості учнівської молоді, дитячої та юнацької творчості, естетичного виховання	08	27
центри військово-патріотичного напрямку	09	5
малі академії наук учнівської молоді (територіальні відділення)	10	16
малі академії мистецтв (народних ремесел)	11	10
клуби фізичної підготовки	12	1
дитячі флотилії моряків і річковиків	13	2
дитячі стадіони	14	86
дитячі парки	15	270
інші заклади	16	240
комплексні заклади		
З рядка 01 – заклади позашкільної освіти у сільській місцевості		

⁷ Державна наукова установа «Інститут освітньої аналітики». Інформаційний бюлетень (станом на 01.01.2025)

**Розподіл вихованців, учнів, слухачів за віком і напрямками позашкільної освіти гуртків,
груп та творчих об'єднань**

Вихованці, учні, слухачі у гуртках, групах, творчих об'єднаннях	781388
у тому числі за напрямками діяльності гуртків, груп, творчих об'єднань	127070
науково-технічним	
еколого-натуралістичним	56380
туристсько-краєзнавчим	44696
фізкультурно-спортивним або спортивним	54785
художньо-естетичним	346484
дослідницько- експериментальним	38956
військово-патріотичним	30822
соціально-реабілітаційним	27797
гуманітарним	47871
бібліотечно-бібліографічним	305
оздоровчим	6222

РЕЗУЛЬТАТИ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ОПИТУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Характеристика респондентів

В опитуванні педагогічних працівників закладів позашкільної освіти взяли участь 2114 респондентів, представників з 22 областей України і міста Києва (рис. 1).

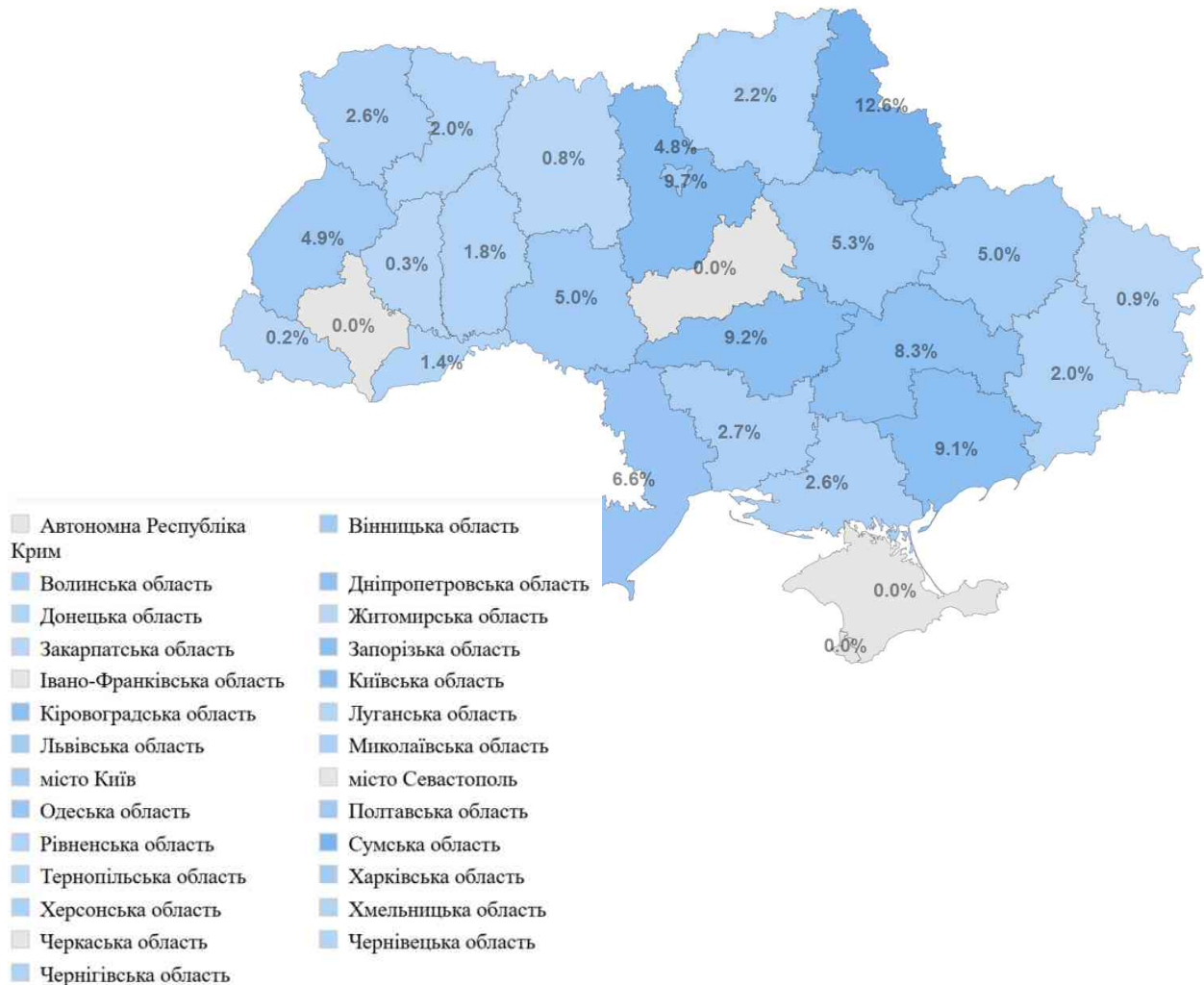

Рис. 1. Область постійного розташування закладу позашкільної освіти
(кількість респондентів у %)

Більшість респондентів представляють комплексні заклади позашкільної освіти (69,1%), профільні – 26,7%, спеціалізовані – 4,2%. Розподіл респондентів за напрямками позашкільної освіти представлено на рис. 2.

2024/2025 навчального року освітній процес здійснювався в очному (45,2%), змішаному (37,2%), дистанційному (17,6%) форматі (рис. 3).

Подано кількісні та якісні результати опитування педагогічних працівників закладів позашкільної освіти за визначеними параметрами.

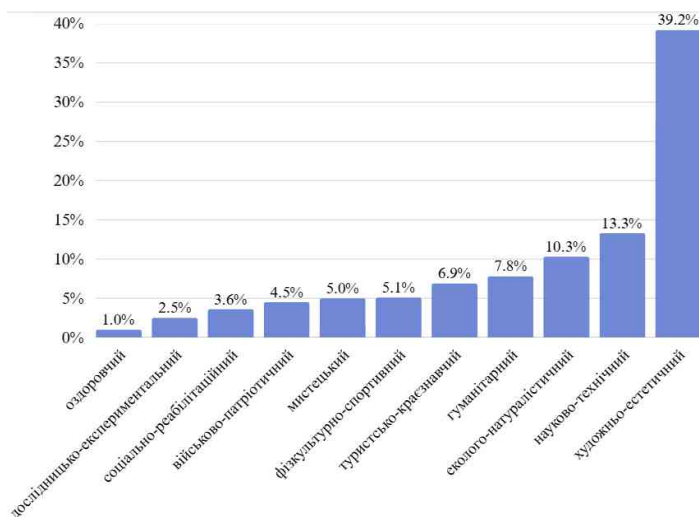

Рис.2. Належність творчого об'єднання до напрямку позашкільної освіти

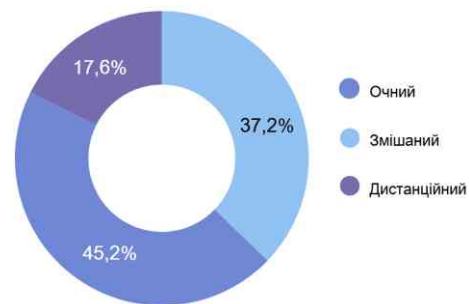

Рис. 3. Формат навчання у закладі 2024/2025 навчального року

• **Безпечне освітнє середовище (фізична безпека з урахуванням об'єктивних безпекових умов, психологічна безпека)**

В умовах викликів воєнного часу найбільш важливим завданням в освітній сфері є створення безпечного освітнього середовища, що передбачає насамперед фізичну безпеку (облаштування укриттів та безпечних просторів із урахуванням нормативних вимог), а також психологічна безпека, навички поведінки в надзвичайній ситуації (знання із основ домедичної допомоги, мінної безпеки, орієнтування на місцевості тощо).

За даними МОН України⁸, більшість закладів позашкільної освіти досі не має облаштованих укриттів (на кінець 2023/2024 навчального року укриття було облаштовано в 48% закладів позашкільної освіти).

Для вивчення питання, якою мірою створено безпечне освітнє середовище в закладах позашкільної освіти, було запропоновано дати відповіді на запитання анкети (додаток А). Таким чином:

51,5% респондентів засвідчили, що в закладі створено безпечне освітнє середовище (з урахуванням об'єктивних безпекових умов); 35,4% зазначили, що таке середовище створено «певною мірою»; 8,4% – указали на те, що «це не є можливим із об'єктивних причин» (рис. 4).

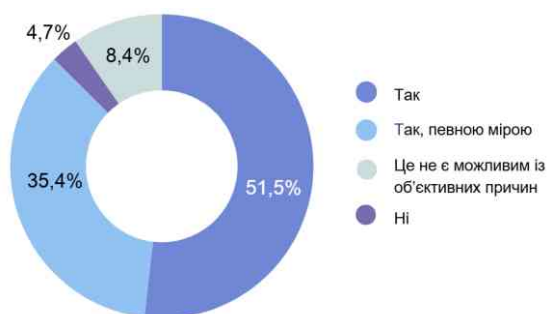

Рис. 4. Результати відповідей на запитання щодо створення у закладі безпечного освітнього середовища тією мірою, як це дозволяють об'єктивні обставини

З-поміж додаткових уточнень щодо безпекових умов наведено такі: «заклад знаходиться на тимчасово окупованій території (ТОТ)»; «учасники освітнього процесу знаходяться в евакуації»; «заклад евакуйовано»; «проблема зі сховищами і пожежною сигналізацією через відсутність фінансування» тощо.

⁸ Освіта і наука України в умовах воєнного стану. (2023). Інформаційно-аналітичний збірник МОН.

- **Інклюзивність і безбар'єрність (відвідування закладів позашкільної освіти учнями і ученицями з особливими освітніми потребами (ООП), із сімей внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та інше)**

В умовах війни та в контексті національних нормативних підходів актуалізуються поняття: освітня безбар'єрність, універсальний дизайн, рівні можливості й вільний доступ до освіти. Така термінологія – в основі Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (2021). Інклюзивна освіта також набула значної актуальності в умовах сучасних викликів.

Законом України «Про позашкільну освіту» (2000) визначено низку понять: «індивідуальна програма розвитку», «інклюзивне навчання», «інклюзивне освітнє середовище»; до основних завдань позашкільної освіти включено «розвиток інклюзивного освітнього середовища...»; визначено, що «заклади позашкільної освіти утворюють інклюзивні та/або спеціальні групи та інші організаційні форми для навчання осіб із особливими освітніми потребами» тощо; затверджено Порядок організації інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти.

Заклади позашкільної освіти мають значний досвід організації інклюзивного навчання для дітей та молоді з особливими освітніми потребами, освітніми труднощами; створюють умови для соціалізації, соціальної реабілітації дітей, які постраждали внаслідок війни. В умовах викликів воєнного часу потенціал закладів позашкільної освіти щодо проектування безбар'єрного освітнього середовища набув значної актуальності.

Відповіді респондентів на запитання анкети щодо таких аспектів інклюзії, як *відвідування закладу позашкільної освіти учнями і ученицями з особливими освітніми потребами (ООП), із сімей внутрішньо переміщених осіб (ВПО)*; міри інклюзивності й безбар'єрності середовища закладу позашкільної освіти, розподілилися таким чином:

– 86,6% педагогів підтвердили, що їхній заклад відвідують діти із сімей внутрішньо переміщених осіб (ВПО) (рис. 5);

– 55,1% зазначили про те, що заклад відвідують діти та молодь з особливими освітніми потребами (ООП), ще 3,6% планують залучити учнів з ООП цього навчального року (рис. 6).

Лише 19,5% респондентів зазначили про те, що середовище закладу позашкільної освіти є інклюзивним і безбар'єрним «великою мірою». Відповідно більше половини респондентів (56%) оцінили рівень інклюзивності середовища закладу позашкільної освіти як «середній».

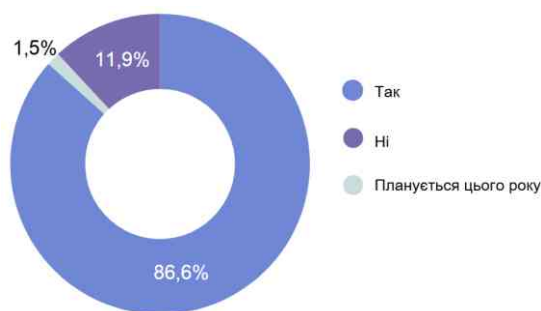

Рис. 5. Результати відповідей на запитання «Чи відвідують Ваш гурток (інші творчі об'єднання закладу) діти із сімей внутрішньо переміщених осіб (ВПО)?»

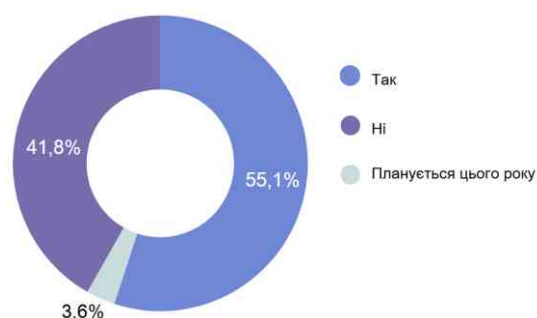

Рис. 6. Результати відповідей на запитання «Чи відвідують Ваш гурток (інші творчі об'єднання закладу) діти та молодь з особливими освітніми потребами (ООП)?»

• **Актуальність проблеми освітніх втрат (у широкому сенсі освітні втрати означають утрату можливостей для всебічного розвитку учнів) та потенціал позашкільної освіти у їхньому надолуженні**

В умовах війни освіта України зіткнулась із численними викликами: вимушеними перервами в навчанні, знищенням закладів освіти, відсутністю очного навчання та обмеженим доступом до нього (з урахуванням безпекової ситуації) та інші. Відтак питання надолуження освітніх втрат є одним з актуальних в освітній сфері України в умовах воєнного часу. UNICEF трактує «освітні втрати» (*learning losses*) як будь-які втрати знань або навичок та/або уповільнення/переривання освітнього процесу. Водночас освітні втрати не варто ототожнювати лише з «навчальними втратами». У широкому сенсі це поняття набагато ширше, означає втрату можливостей для всебічного розвитку учнів: інтелектуального, соціального, емоційного, психологічного⁹.

Відповіді на запитання щодо *актуальності «освітніх втрат» для позашкільної освіти* розподілилися таким чином:

—42,5% респондентів зазначили про високу актуальність освітніх втрат для позашкільної освіти, утім 45,7% відповіли: «так, незначною мірою».

На думку респондентів, *основні «втрати» в позашкільній освіті в найширшому розумінні в умовах війни* такі (рис. 7):

—зменшення кількості здобувачів позашкільної освіти (виїзд за кордон, переміщення в інші області тощо) (73%);

—психологічні й емоційні труднощі в учнів (47,4%);

—зниження можливостей матеріально-технічного забезпечення (43,3%);

—зменшення кадрового складу закладів позашкільної освіти (40,5%);

—зниження мотивації до відвідування гуртків і секцій, пов'язане з дистанційним навчанням (38,4%);

—утрата можливостей соціалізації дітей та молоді (33,3%);

—скорочення мережі закладів позашкільної освіти (частину закладів зруйновано, водночас відбувається ліквідація, реорганізація закладів позашкільної освіти на місцевому рівні) (24,4%) та інші.

З-поміж доповнень, які, зокрема, пояснюють тези щодо психологічних та емоційних труднощів в учнів, такі: «відсутність якісного укриття»; «близькість до зони бойових дій»; «зниження позитивної мотивації до навчання у вихованців, прагнення всебічного розвитку здібностей дітей через наявність постійних повітряних тривог і вибухів»; «постійні повітряні тривоги в м. Запоріжжі і з огляду на це втрати освітнього часу. Відсутність укриттів у закладах позашкільної освіти. Винятково дистанційне навчання»; «виснаження педагогів, ресурсів» тощо.

Відповіді на відкрите запитання анкети щодо *ролі позашкільної освіти в подоланні освітніх втрат й освітніх розривів* засвідчили, що така роль є значною. Наведемо деякі приклади відповідей, які пояснюють таку думку:

«Позашкільна освіта відіграє важливу роль у подоланні освітніх втрат та розривів, оскільки вона забезпечує можливості для навчання й розвитку, особливо в умовах кризових ситуацій або через недоліки в офіційній освітній системі»;

«Заклади позашкільної освіти (різноманітні за напрямками та профілями гуртки) мають великий потенціал: поглиблення базової освіти в особисто обраній здобувачем освіти сфері знань, творчості, спорту, тощо; індивідуальний, диференційований підхід, можливості виділення годин індивідуального навчання для обдарованої молоді; можливість застосовувати знання на практиці та розвиток відповідних профільних компетентностей. Освітній процес в закладі позашкільної освіти не

⁹ Рекомендації слухань у комітеті ВРУ з питань освіти, науки та інновацій «Освітні втрати й освітні розриви на рівні загальної середньої освіти: вимірювання та механізми подолання» (протокол №122 від 07.06.2023).

переривається і в канікулярний період (за винятком відпустки педагога) тощо. Усе викладене вище не тільки сприяє розвитку інтересів до певних видів діяльності, відповідних компетентностей, профорієнтації й усвідомленому вибору професії, а й значно підвищує шанси майбутнього абітурієнта на вступ за обраною спеціальністю»;

«Позашкільна освіта відіграє важливу роль у подоланні освітніх втрат і розривів, особливо в умовах воєнного стану. Найголовніші ключові аспекти: індивідуальний підхід і гнучкість (гнучкий графік занять дає можливість дітям надолужити втрачений матеріал у зручний для них час); розвиток соціальних та емоційних навичок (заняття в гуртках і секціях допомагають дітям подолати стрес і тривогу, пов'язані з воєнними діями); розвиток творчих здібностей і талантів підвищує мотивацію до навчання загалом; доступність та інклюзивність (позашкільні заклади можуть забезпечити доступ до освіти для дітей з різних соціальних груп включно з внутрішньо переміщеними особами)»;

«Роль гуртків туристсько-краєзнавчого напрямку велика: поглиблення вивчення історії і географії України, повторення теоретичного матеріалу програм закладів середньої освіти, додаткові можливості творчого сприйняття історії та географії, участь у різноманітних конкурсах, змаганнях, проєктах»;

«Позашкільна освіта відіграє ключову роль у подоланні освітніх втрат і розривів, особливо в умовах кризових ситуацій, пандемій або воєнних дій»;

«Під час війни дитині дуже потрібен час для творчості. Тоді легше сприймається весь тягар війни» та багато інших. Отже, відповіді респондентів засвідчили значну роль і потенціал позашкільної освіти в надолуженні освітніх втрат з огляду на специфіку цієї освітньої ланки.

Рис. 7. Результати відповідей на запитання щодо основних «втрат» у позашкільній освіті (в найширшому розумінні) в умовах війни

• **Потенціал закладів позашкільної освіти щодо надання психосоціальної підтримки учням/ученицям/батькам (актуальні практики з досвіду роботи)**

В умовах воєнного часу значна частина українських дітей і молоді відчувають психологічні й емоційні труднощі, потребують психосоціальної підтримки.

Термін «психосоціальна підтримка» широко використовується в соціальній сфері для позначення роботи, яку можуть здійснювати фахівці й волонтери задля допомоги населенню в подоланні складних життєвих обставин. Відповідні заходи мають на меті підвищити стійкість окремих людей, сімей і спільнот, знизити рівень стресу, зняти емоційну напругу й навчити, як можна самому потурбуватися про себе і своїх рідних¹⁰.

¹⁰ Плетка О. Психосоціальна підтримка підлітків, що пережили страхіття війни. Методичний посібник. Київ: Центр реадaptaції та реабілітації «ЯРМІЗ», 2022. 54 с.

В умовах викликів воєнного часу заклади позашкільної освіти, зважаючи на специфіку власної діяльності, мають *потенціал і вагомий досвід надання психосоціальної підтримки* учням та батькам, а також військовим, ветеранам та членам їх сімей тощо.

Такі тези підтверджують відповіді респондентів:

–69,5% респондентів засвідчили, що потенціал позашкільної освіти щодо надання психосоціальної підтримки учням/ученицям/батькам є значним (рис. 8);

–72,2% зазначили, що в їхньому закладі реалізуються програми, проекти, інші заходи щодо надання психосоціальної підтримки тим, хто її потребує (рис. 9).

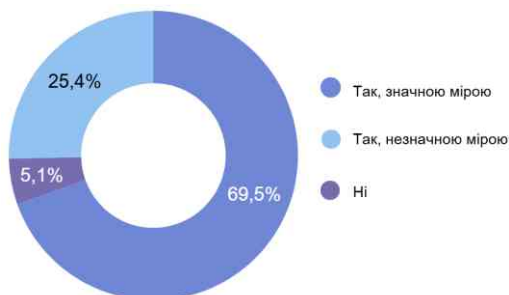

Рис. 8. Результати відповідей на запитання «Чи мають заклади позашкільної освіти потенціал щодо надання психосоціальної підтримки учням/ученицям/батькам?»

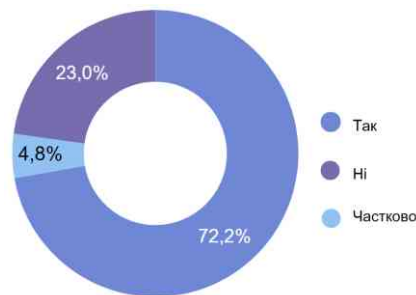

Рис. 9. Результати відповідей на запитання «Чи реалізуються Вашим закладом позашкільної освіти проекти/програми/інші заходи щодо надання психосоціальної підтримки тим, хто її потребує?»

Наведемо приклади таких проектів і заходів за організації закладів позашкільної освіти (відповіді на відкрите запитання):

«Проект «Завжди поруч»;

«Ресурсні зустрічі для педагогів, дітей і батьків. Психологічні тренінги»;

«Соціально-освітній проект з відновлення ментального здоров'я гуртківців «МУЛЬТЛАНД»;

«Проект «Як підтримати себе та інших в умовах війни?»

«Творчі майстер-класи для дітей-переселенців»;

«Психосоціальний проект «Мій сімейний психолог»;

«Проект «Дітям від дітей»;

«Тренінг «Психологічна стійкість і перша психологічна допомога»;

«Ти як?», «Не мовчи!» з метою покращення психологічного стану та подолання стресу під час військового стану»;

«Проведення арттерапевтичних заходів, тематичних тренінгів, освітніх заходів для здобувачів освіти, батьків, педагогів щодо покращення ментального здоров'я, надання психосоціальної підтримки здобувачам освіти під час воєнного стану, дітям і родинам ВПО, дітям і родинам військовослужбовців, здобувачам освіти з ООП та їхнім батькам (спільні заходи з департаментом освіти, психологічною службою міста, громадськими організаціями)»;

«Гарденотерапія, анімалотерапія «Лапка підтримки 2.0» – участь у всеукраїнському флешмобі на підтримку безпритульних тварин, що розвиває почуття відповідальності й доброти»;

«Постійна робота, а це бесіди, круглі столи, особисті зустрічі» та багато інших.

Водночас, за даними освітнього омбудсмена України¹¹, забезпеченість закладів позашкільної освіти практичними психологами є недостатньою.

¹¹ Позашкільна освіта – проблеми, пропозиції та нові формати роботи. Освітній омбудсмен України.
<https://eo.gov.ua/pozashkilna-osvita-problemy-propozytsii-ta-novi-formaty-roboty/2023/09/19/>

- **Увага закладів позашкільної освіти до становлення української національної ідентичності учнів і учениць**

Проектування освітнього середовища для становлення української національної ідентичності дітей і молоді є одним з важливих освітніх завдань в умовах війни. Завдяки власній специфіці позашкільна освіта в незалежній Україні відіграє значну виховну, освітню, просвітницьку роль у такому контексті. В умовах воєнного часу позашкільна освіта створює умови для утвердження національно-патріотичної свідомості дітей та молоді. Відповідний висновок підтверджують результати опитування:

– 93,5% респондентів підтвердили велику увагу та значні можливості позашкільної освіти щодо становлення української національної ідентичності дітей і молоді, зазначили про те, що в їхньому закладі реалізуються відповідні програми/проекти/заходи (рис. 10).

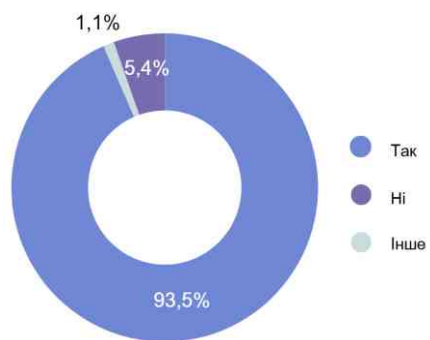

Рис. 10. Результати відповідей на запитання «Чи реалізуються Вашим закладом позашкільної освіти проекти/програми/інші заходи, які сприяють становленню української національної ідентичності?»

Респонденти навели численні приклади таких заходів, з-поміж яких: програми, проекти, заходи народознавчого спрямування; історичні проекти та краєзнавчі програми; творчі конкурси, проекти й заходи до пам'ятних історичних дат; вишколи, змагання, заходи військово-патріотичного напрямку, відповідні етапи Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»); заходи і проекти, що мають на меті популяризувати українську національну культуру, сприяють єднанню громад та інші. В умовах воєнного часу такі проекти залучають до участі дітей, які вимушено залишили місце проживання, перебувають в інших країнах; тісно пов'язані з волонтерською діяльністю закладів позашкільної освіти.

Подаємо приклади заходів і проєктів (відповіді на відкрите запитання):

«Реалізація профільних навчальних програм з позашкільної освіти з народних видів мистецтв, зокрема й за участі народних майстрів – членів Національної спілки майстрів народного мистецтва, що є працівниками закладу (народного танцю, гри на народних інструментах, бісероплетення, ліплення з глини, української кераміки, витинанки, вишиванки), організація освітнього процесу на кращих, автентичних зразках матеріальної і нематеріальної культурної спадщини українського народу, проведення тематичних майстер-класів для здобувачів освіти та педагогів міста з українського народного танцю, бісероплетення, витинанки, вибійки, петриківського розпису, соломоплетення, ліплення з глини, вишивки, української народної ляльки, виготовлення тематичного культорологічного, навчального, виховного, пізнавального, патріотичного контенту та розміщення його в соціальних мережах та на YouTube-каналі закладу, проведення тематичних масових виховних заходів, популяризація української культури під час участі в конкурсно-фестивальній діяльності, участі у виставках, змаганнях міського, обласного, всеукраїнського, міжнародного рівнів тощо»;

«Обласний відкритий патріотичний дослідницький проєкт «Збережи свою ідентичність», який складається з 15 заходів (brain challenge «Земля батьків, жива краплина – єдина в світі Україна!», онлайн-клуби, відеоуроки-презентації тощо), 2024 року в ньому взяв участь 9501 учасник»;

«Вивчення історії України: організація екскурсій до історичних місць, музеїв та архівів. Популяризація української літератури, організація літературних вечорів, конкурсів і фестивалів.

Національно-патріотичне виховання: проведення заходів, спрямованих на формування патріотичних почуттів, поваги до національних символів і цінностей. Організація військово-патріотичних ігор, змагань. Підтримка українського мистецтва: організація фестивалів, виставок і концертів. Підтримка й популяризація народних ремесел, звичаїв та обрядів. Організація фольклорних фестивалів і свят. Популяризація історичної спадщини серед широких верств населення. Залучення вихованців до волонтерської діяльності. Підтримка волонтерських ініціатив»;

«Участь у традиційних колядках, що, окрім духовного значення, виконують роль єднання громади. Участь в обласній пошуковій акції «Герої серед нас: сучасні захисники України». Конкурс юних фотоаматорів «Моя Україна» для ознайомлення з різними куточками мальовничої України»;

«Соціально-освітні проєкти «Доріжка єднання», «Мамина вишиванка». Конкурс патріотичного малюнка до Дня Збройних Сил України, обласний конкурс родинних гербів «Герб. Родина. Україна», обласний соціально-освітній проєкт «Кровна родина – міцна і єдина» та інші»;

«У закладі реалізується Програма національного виховання в закладах освіти Рівненщини на 2020–2025 роки (проєкти «Колесо життя», «Моя Україна», «Держава починається з тебе», «Намисто роду», «Жива планета»);»;

«Проєкти «З Україною в серці», «Код нації»; «Конкурс «Мова єднає»; проєкт «Ми майбутнє України»;

«Вишколи, уроки мужності, краєзнавча діяльність, дослідницька діяльність»; «Проведення Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»);»;

«Виховні тематичні заходи. День вишиванки, День пам'яті Героїв Крут, день Героїв Небесної сотні...»

Зустріч з місцевими краєзнавцями, поетами; майстер-класи «Мотанка незламна», «Ангели перемоги»; флешмоб «Моя вишиванка»; участь у конкурсах декоративно-ужиткового мистецтва, конкурсах читців української поезії; відвідування музеїв, проведення екскурсій тощо»;

«Їх багато, усі неможливо перерахувати» та інші.

Узагальнену думку презентує така відповідь: *«Мабуть, це зараз основна наша мета».*

Результати опитування підтвердили висновки про *значну роль закладів позашкільної освіти щодо становлення української національної ідентичності дітей та молоді.*

• Основні засади удосконалення змісту позашкільної освіти в умовах війни

Позашкільна освіта – мобільна освітня ланка, яка швидко реагує на національні виклики, соціальні запити. Зміст позашкільної освіти спрямований на формування в учнів компетентностей, важливих в умовах війни (культури безпеки життєдіяльності, навичок самозахисту, компетентностей STEM, основ пілотування БПЛА тощо), а також створення умов для соціального становлення, особистісного розвитку та творчої самореалізації, вибору професії. В умовах війни більшого значення набула *виховна і просвітницька роль позашкільної освіти.*

У межах дослідження вивчалася думка педагогів щодо доцільності змін у змісті позашкільної освіти в умовах війни та основні засади таких змін. Таким чином:

– 21,9% респондентів висловили думку, що *зміст позашкільної освіти потребує значних змін в умовах війни;*

– 59,7% респондентів відповіли, що потребують змін деякі напрями позашкільної освіти.

З-поміж *основних засад удосконалення змісту позашкільної освіти* в умовах війни найбільше виборів у таких варіантів (рис. 11):

– підвищення уваги до становлення української національної ідентичності (64,7%);

– формування компетентностей самозахисту, основ кібербезпеки, медіаосвіти, інших компетентностей, важливих в умовах воєнного стану (64,1%);

- створення умов для психосоціальної підтримки учасників освітнього процесу (50,2%);
- залучення учнів і учениць до соціальних практик, волонтерства (48,8%);
- формування оборонної свідомості, готовності відстоювати національні цінності (47,5%);
- посилення інклюзивності й безбар'єрності (40,9%);
- урахування необхідності подолання екологічних наслідків війни (38,8%) та інші.

• **Інтеграція (взаємонаближення, узгодження) змісту позашкільної освіти та позаурочної діяльності з метою вирішення проблем доступності освітніх послуг/безбар'єрності, компенсації освітніх утрат**

Зміст позашкільної освіти є варіативним, враховує соціальні запити, потреби учнів і батьків. Водночас зміст цієї освітньої ланки унормовано Законом України «Про позашкільну освіту», підзаконними актами; у системі позашкільної освіти можуть здобуватися часткові кваліфікації нульового – третього рівнів Національної рамки кваліфікацій (ст. 4 Закону України «Про позашкільну освіту»); результати, здобуті за програмами позашкільної освіти, можуть бути враховані під час оцінювання учнів з відповідних навчальних дисциплін. Відтак, у межах дослідження вивчалася доцільність інтеграції змісту позашкільної освіти й позаурочної діяльності з метою вирішення проблеми доступності освітніх послуг/безбар'єрності, компенсації освітніх втрат.

На думку учасників опитування, *інтеграція (взаємонаближення, узгодження) змісту позашкільної освіти й позаурочної діяльності в умовах воєнного часу* може сприяти вирішенню проблем доступності освітніх послуг/безбар'єрності, компенсації освітніх втрат (значною мірою – 40,4%; частково – 53,9%) (рис. 12).

Рис. 11. Результати відповідей на запитання щодо основних засад удосконалення змісту позашкільної освіти в умовах воєнного часу й повоєнного відновлення

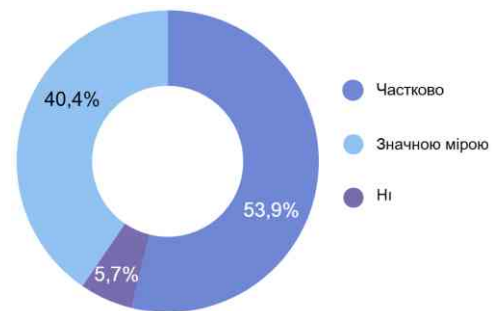

Рис. 12. Результати відповідей на запитання щодо можливості інтеграції змісту позашкільної освіти та позаурочної діяльності в умовах воєнного часу певною мірою вирішити проблему доступності освітніх послуг/безбар'єрності, компенсації освітніх утрат

• **Приклади волонтерських проєктів/програм/інших заходів за координації закладів позашкільної освіти**

Волонтерство, молодіжні соціальні практики та проєкти набули в умовах воєнного часу більшого значення. *Заклади позашкільної освіти є центрами волонтерської діяльності у своїх громадах в умовах війни.* Подаємо лише незначну частину прикладів волонтерських проєктів, програм, заходів за організації закладів позашкільної освіти з різних областей України (відповіді на відкрите запитання):

«Солодощі для дітей ВПО», «Зробити побут воїнів домашнім», «Передача світла Миру», виступи у військовому госпіталі, зустрічі з військовослужбовцями і волонтерами, плетіння маскувальних сіток...»;

«Благодійний аукціон робіт дитячої творчості «Об'єднані мрією», Благодійний концерт до Дня Збройних Сил України (збір коштів на потреби ЗСУ), виготовлення окопних свічок тощо»;

«Акція «Добрі лапки»: волонтерська допомога й екологічна підтримка безпритульних тварин. Обласна акція волонтерських ініціатив учнівської молоді «Добрий вчинок». Обласна акція «Діти – дітям». Виготовлення захисних маскувальних сіток для ЗСУ. Благодійна акція «Смаколики для ЗСУ»;

«Постійнодіюча акція «Тепло сердець» (виготовлення та передача окопних свічок, смаколиків, шкарпеток, засобів гігієни, медичних засобів, подарунків-сувенірів підтримки для воїнів ЗСУ); виготовлення маскувальних сіток, «кікімор», аптечок, плитоносок, підсумок, карематів; проведення благодійних заходів на підтримку ЗСУ, наприклад: «Козацька толока», участь у зборах на дрони, пікапи; благодійний ярмарок «Разом до Перемоги»; благодійні заходи для дітей, батьки яких знаходяться в ЗСУ, дітей і родин ВПО тощо»;

«Допомога Збройним Силам України: збір коштів на потреби армії, плетіння маскувальних сіток, виготовлення окопних свічок. Допомога постраждалим від війни: збір гуманітарної допомоги (продукти харчування, одяг, ліки) для людей, які постраждали від війни. Допомога внутрішньо переміщеним особам (ВПО): соціальна адаптація, психологічна допомога»;

«Виготовлення оберегів, листівок для воїнів, плетіння маскуваних сіток, виготовлення окопних свічок, участь в акції «Стань волонтером Святого Миколая», участь у конкурсі «Подарунок захисникові», збір і передача смаколиків для захисників»;

«Волонтерські проєкти з виготовлення оберегів, листівок, смачних кошків удячності для воїнів ЗСУ, внески на потребу окремих бригад і частин»;

«Вагому роль у формуванні національно-патріотичної свідомості молоді відіграє залучення її до волонтерської діяльності. Окремої уваги заслуговує участь вихованців ЛОЦЕНТУМ в акціях, спрямованих на підтримку наших воїнів, адже сьогодні, в умовах війни, це дуже важливо й актуально. Гуртківці спільно з педагогами беруть активну участь у благодійних акціях, ярмарках, реалізуючи на них різноманітні смаколики та вироби, зроблені власноруч на заняттях, писали листи на передову та надсилали малюнки. Долучилися педагоги й вихованці гуртків і до плетіння маскувальних сіток, які були передані на передову. Ще одна незамінна річ на фронті для кожного бійця – окопна свічка. Понад тисячу штук таких свічок виготовили наші гуртківці разом з педагогами. Вихованці взяли участь в акції «Подарунок воїну». Діти виготовляли обереги, подарунки, солодощі, окопні свічки, листівки для воїнів ЗСУ, вкладаючи тепло душі, побажання перемоги й швидкого повернення додому»;

«Плетіння сіток, виготовлення окопних свічок, співпраця із Червоним хрестом»; «Робота з дітьми, які потребують особливої уваги»; «Волонтерський проєкт «Війна очима дітей»; «Листи, малюнки бійцям. Донати» та багато іншого.

- **Соціальне партнерство**

В умовах воєнного часу *соціальне партнерство закладів позашкільної освіти сприяє вирішенню важливих завдань* (облаштування безпечних освітніх просторів, молодіжних центрів, освітніх хабів; спільна реалізація творчих і соціальних проєктів; підтримка дітей, які постраждали від війни тощо). Подаємо лише незначну частину прикладів соціального партнерства закладів позашкільної освіти з різних областей України (відповіді на відкрите запитання):

«Робота цифрового освітнього простору «My space» у режимі забезпечення доступу здобувачів освіти району до дистанційного навчання (зокрема й через відсутність технічних можливостей у малозабезпечених родин, дітей із сімей ВПО, в разі відсутності інтернету, світла, тепла, у канікулярний період), проведення занять, уроків на базі закладу в безпечних умовах, реалізація всеукраїнської програми «Освітній суп» на базі закладу; активна співпраця, проведення спільних освітніх, виховних, культурологічних заходів із закладами загальної середньої освіти району, міста, громадськими організаціями, закладами культури тощо»;

«Закладом укладено 29 угод про співпрацю із закладами дошкільної, загальної середньої, позашкільної, вищої освіти; федераціями спорту, органами управління освітою в ОТГ, «Дніпро-Плазма», навчально-методичним центром тощо»;

«Співпраця з громадськими об'єднаннями «ГО Глобал» шляхом створення на базі Чугуївського БДЮТ молодіжного простору Ko_Laba, спрямованого на підтримку, розвиток компетенцій учнівської молоді в напрямках ESTEAM»;

«Спільна робота з місцевими органами влади, партнерство з громадськими організаціями, партнерство з бізнесом, зв'язок із медичними закладами»; «Управління патрульної поліції в Київській області КП «Муніципальна безпека». Будинок культури міста. Міська рада»;

«Тісне партнерство з культурними установами: співпраця з будинками культури громади, музичними школами області, селищним музеєм для організації спільних заходів, виставок або майстер-класів. Співпраця з освітніми закладами: партнерство з закладами освіти громади для обміну досвідом, проведення спільних проєктів або конкурсів. Залучення місцевих підприємств: співпраця з бізнесом для підтримки заходів, надання матеріалів або фінансування проєктів, що сприяють розвитку мистецтва. Волонтерські програми: залучення волонтерів для проведення майстер-класів, організації виставок або допомоги в реалізації проєктів. Партнерство з інформаційними організаціями: тісна співпраця школи мистецтв з бібліотеками селища для проведення літературних вечорів, лекцій або обговорень»;

«Проєкт «Оформлення класу безпеки із ЗЗСО», співпраця з реабілітаційним центром, традиційні спільні проєкти з БФ «Карітас», традиційна акція «Прочитав книгу передай товаришеві», з Народним домом міста, з громадськими організаціями»;

«Співпраця з закладами освіти області й України, національними природними та регіональними ландшафтними парками, громадськими організаціями тощо»;

«Співпраця з ДСНС, Товариством Червоного хреста, поліцією, волонтерами, громадськими організаціями, благодійними фондами, тощо»

«Співпраця в тандемі ліцей+позашкілля»; «Окремі гуртки працюють на базах шкіл району, що робить доступною позашкільну освіту. На базі школи розміщено Майстерню технічної творчості»;

«Позашкільна освіта міста як єдине ціле, взаємодопомога й підтримка»;

«Проєкт «Мирне небо Харкова» та багато інших.

• ***Труднощі, які виникали/виникають у професійній діяльності педагогічних працівників закладів позашкільної освіти в умовах воєнного стану***

Заклади освіти й педагогічні працівники стикаються зі значними труднощами в умовах викликів воєнного часу. Учасники опитування засвідчили, що *з-поміж основних труднощів у професійній діяльності, зумовлених війною*, доцільно виділити такі:

- психоемоційний стан педагогів/учнів/батьків (61,3%);
- труднощі, пов'язані зі створенням безпечних умов навчання (38,1%);
- труднощі, пов'язані з дистанційним навчанням (36,8%);
- виклики, пов'язані з руйнуванням/неправомірною реорганізацією закладів позашкільної освіти (16,3%) та інші.

Значна кількість відповідей із категорії «інше» засвідчує труднощі, пов'язані з *низьким рівнем соціального захисту педагогічних працівників позашкільля*, що зумовлює неможливість залучення висококваліфікованих кадрів; ще більше актуалізує складну безпекову ситуацію і вплив на освітній процес тощо. Подаємо частину прикладів (відповіді на відкрите запитання):

«Найнижчий у галузі освіти рівень заробітної плати, що призводить до значної втрати кадрів і неможливості залучення висококваліфікованих кадрів для викладання в профільних гуртках. Особливий дефіцит: інформаційні технології, англійська мова, довійськова, домедична підготовка, спорт, гуртки дослідницько-експериментального, науково-технічного напрямку, робототехніки, операторів БПЛА тощо»;

«Незахищеність педпрацівників закладів позашкільної освіти (зокрема мобілізація чоловіків, яких і так немає в закладі, у результаті – знищення цілих напрямів позашкільної освіти. Наприклад: труднощі в діяльності ІТ структур)»;

«Психоемоційне навантаження – стрес, тривожність у дітей і педагогів, необхідність додаткової психологічної підтримки. Організаційні виклики – нестабільний освітній процес через повітряні тривоги, відключення світла, обмежений доступ до ресурсів»;

«Виклики пов'язані з перевантаженістю учнів, недостатня увага до позашкільної освіти»;
«Низький рівень заробітних плат у працівників позашкільних закладів порівняно з іншими ланками освіти»;

«Повітряні тривоги»; «Загалом війна»; «Ми підтримуємо один одного» тощо.

Отже, респонденти (12,8%¹² загальної кількості педагогічних працівників закладів позашкільної освіти з 22 областей України і міста Києва), які взяли участь у опитуванні, засвідчили:

• 2024/2025 навчального року освітній процес здійснюється в очному (45,2%), змішаному (37,2%), дистанційному (17,6%) форматі (з урахуванням безпекових умов).

• У закладах позашкільної освіти *особлива увага приділяється створенню безпечного освітнього середовища* (фізична безпека з урахуванням об'єктивних безпекових умов, психологічна безпека) (51,5%), водночас 8,4% респондентів зазначили про те, що «це не є можливим з об'єктивних причин». Частину закладів евакуйовано; частина закладів вимушено проводить освітню діяльність на базі шкіл. За даними МОН України¹³, більшість закладів позашкільної освіти не має облаштованих укриттів.

• *Значний досвід та потенціал закладів позашкільної освіти щодо створення інклюзивного і безбар'єрного освітнього середовища* (залучення до позашкільної освіти дітей та молоді з

¹² Генеральна сукупність складає 16581 педагогічних працівників закладів позашкільної освіти (за основним місцем роботи), за даними Інституту освітньої аналітики станом на 01.01.2025.

¹³ Освіта і наука України в умовах воєнного стану. (2023). Інформаційно-аналітичний збірник МОН.

особливими освітніми потребами, реалізації освітніх програм, проєктів, заходів, спрямованих на соціалізацію та соціальну реабілітацію дітей, які постраждали внаслідок війни). Так, 86,6% педагогів підтвердили, що їхній заклад відвідують діти із сімей внутрішньо переміщених осіб (ВПО); 55,1% зазначили про те, що заклад відвідують діти та молодь з особливими освітніми потребами (ООП). Водночас не можна стверджувати про відсутність проблем, достатність ресурсів у такому контексті; відповідно 56% респондентів оцінили рівень інклюзивності середовища закладу позашкільної освіти як «середній».

- *Актуальність проблеми «освітніх втрат» і потенціал позашкільної освіти у їхньому надолуженні.* На думку респондентів, основні «втрати» (у найширшому розумінні) у позашкільній освіті в умовах війни такі: зменшення кількості здобувачів позашкільної освіти (виїзд за кордон, переміщення в інші області тощо) (73%); психологічні й емоційні труднощі в учнів (47,4%); зниження можливостей матеріально-технічного забезпечення (43,3%); зменшення кадрового складу закладів позашкільної освіти (40,5%) та інші. Відповіді на відкриті запитання щодо потенціалу надолуження освітніх втрат можна узагальнити таким чином: *позашкільна освіта відіграє важливу роль у подоланні освітніх втрат і розривів, особливо в умовах воєнного стану.* Ключові аспекти: індивідуальний підхід і гнучкість (гнучкий графік занять дає можливість дітям надолужити втрачений матеріал у зручний для них час); розвиток соціальних та емоційних навичок (заняття в гуртках і секціях допомагають дітям подолати стрес та тривогу, пов'язані з воєнними діями); розвиток творчих здібностей та талантів підвищує мотивацію до навчання; доступність та інклюзивність (позашкільні заклади можуть забезпечити доступ до освіти для дітей з різних соціальних груп включно з дітьми із сімей ВПО).

- *Потенціал закладів позашкільної освіти щодо надання психосоціальної підтримки учням/ученицям/батькам є надзвичайно значущим в умовах війни;* у закладах позашкільної освіти реалізуються різноманітні заходи, програми, проєкти, спрямовані на надання психосоціальної підтримки учням і батькам, соціальну реабілітацію ветеранів та членів їхніх сімей, підтримку тих, хто її потребує (72,2%) тощо. Респонденти навели велику кількість прикладів таких проєктів за організації закладів позашкільної освіти. Водночас за даними освітнього омбудсмена України¹⁴, забезпеченість закладів позашкільної освіти практичними психологами є недостатньою.

- 93,5% респондентів підкреслили *велику увагу та значні можливості позашкільної освіти щодо становлення української національної ідентичності учнів і учениць*, зазначили про те, що в їхньому закладі реалізуються національно-патріотичні, військово-патріотичні програми/проєкти/заходи; навели численні приклади таких заходів (програми, проєкти, заходи народознавчого спрямування; історичні проєкти та краєзнавчі програми; творчі конкурси, заходи до пам'ятних історичних дат; вишколи, змагання, заходи військово-патріотичного напрямку, проведення Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»); заходи і проєкти, що мають на меті популяризувати українську національну культуру, сприяють єднанню громад та інші. Такі проєкти залучають до участі дітей, які вимушено залишили місце проживання, перебувають в інших країнах; тісно пов'язані з волонтерською діяльністю закладів позашкільної освіти. «Мабуть, це зараз основна наша мета» – зазначено у відповіді. *Результати опитування засвідчили істотну роль позашкільної освіти щодо утвердження національно-патріотичної свідомості дітей і молоді.*

- *Основні засади вдосконалення змісту позашкільної освіти в умовах війни* визначено такі: підвищення уваги до становлення української національної ідентичності (64,7%); формування

---

¹⁴ Позашкільна освіта – проблеми, пропозиції та нові формати роботи. Освітній омбудсмен України. <https://eo.gov.ua/pozashkilna-osvita-problemy-propozytsii-ta-novi-formaty-roboty/2023/09/19/>

компетентностей самозахисту, основ кібербезпеки, медіаосвіти, інших компетентностей, важливих в умовах воєнного стану (64,1%); створення умов для психосоціальної підтримки учасників освітнього процесу (50,2%); залучення учнів і учениць до соціальних практик, волонтерства (48,8%) та інші.

- На думку учасників опитування, *інтеграція (узаємонаблизження, узгодження) змісту позашкільної освіти й позаурочної діяльності в умовах воєнного часу* може сприяти вирішенню проблем доступності освітніх послуг/безбар'єрності, компенсації освітніх втрат (значною мірою – 40,4%; частково – 53,9%).

- *Заклади позашкільної освіти є центрами волонтерської діяльності у своїх громадах в умовах війни.* Заклади позашкільної освіти реалізують волонтерські програми/проекти/заходи, спрямовані на підтримку військових (різнопланові волонтерські проекти, а також благодійні флешмоби, ярмарки, концерти, плетіння захисних маскувальних сіток, виготовлення окопних свічок, листівки, малюнки, донати тощо); допомогу ветеранам, дітям із сімей внутрішньо переміщених осіб; благодійні заходи для дітей, батьки яких у ЗСУ; волонтерська допомога й екологічна підтримка безпритульних тварин і багато інших.

- *В умовах воєнного часу соціальне партнерство закладів позашкільної освіти сприяє вирішенню важливих задач* (залучення партнерів до облаштування укриттів і безпечних просторів; створення сучасних хабів, коворкінгів, лабораторій тощо; реалізації актуальних національних і міжнародних проєктів, програм; організації профільного навчання; залучення дітей і молоді до волонтерства, соціальних практик; реалізації дослідницьких проєктів, зокрема міжнародних тощо).

- Учасники опитування засвідчили, що з-поміж *основних труднощів у професійній діяльності, зумовлених війною*, доцільно виокремити такі: психоемоційний стан педагогів/учнів/батьків (61,3%); *труднощі, пов'язані зі створенням безпечних умов навчання* (38,1%), а також *низький рівень соціального захисту педагогічних працівників*, що призводить до значної втрати кадрів і неможливості залучення висококваліфікованих кадрів для викладання в профільних гуртках. Особливий дефіцит: інформаційні технології, довійськова, домедична підготовка, спорт, гуртки дослідницько-експериментального, науково-технічного напрямку, робототехніки, операторів БПЛА тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ (підлітки 11-19 років)

Опитування здобувачів освіти (11-19 років) мало на меті з'ясувати значення позашкільних занять для українських підлітків в умовах викликів воєнного часу, потенціал позашкільної освіти щодо формування актуальних компетентностей в умовах війни.

Окремий блок анкети присвячено труднощам, які виникли в українських підлітків в умовах війни, необхідності підтримки; залученості підлітків до соціальних практик/волонтерства та значимості такої діяльності. Відкрите запитання анкети мало на меті визначити, як підлітки розуміють сутність «підтримки в умовах війни» (запитання також мало проєктивний сенс щодо власних потреб респондентів у підтримці).

Характеристика респондентів

В опитуванні взяли участь здобувачі освіти 11-19 років (підлітки) з Кіровоградської, Сумської, Харківської, Донецької, Запорізької, Черкаської, Рівненської, Хмельницької, Київської областей України та м. Києва. Загалом – 480. Респонденти нерівномірно представляють області України. Найбільше учасників – з Кіровоградської (69,6%), Сумської (14,2%), Харківської (10,6%) областей.

Більшість респондентів – дівчата (71,5%), відповідно хлопців 28,5% (рис. 13).

Вік респондентів: 11-13 років (43,3%); 14-16 років (44,8%); 17-19 років (11,9%) (рис. 14).

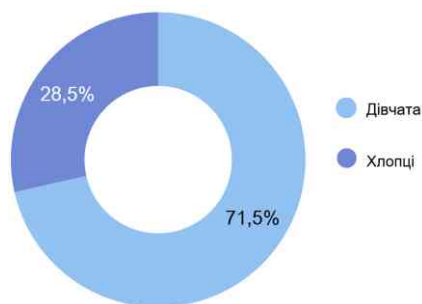

Рис. 13. Розподіл респондентів за статтю

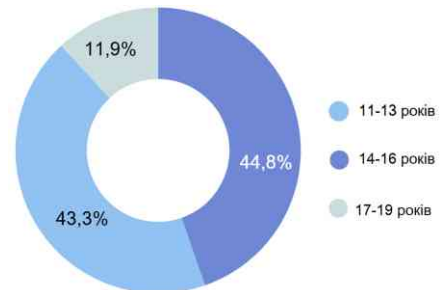

Рис. 14. Розподіл респондентів за віком

80,9% респондентів зазначили, що не змінювали місце проживання внаслідок російсько-української війни, 10,1% – змінювали, але повернулися до постійного місця проживання; 9,0% вимушено змінили місце перебування (рис. 15).

Упродовж 2024/2025 навчального року респонденти переважно навчаються очно (52,7%), змішано (26,5), 18,1% – дистанційно (рис. 16).

Подано кількісні та якісні результати опитування здобувачів освіти (11-19 років) за визначеними параметрами.

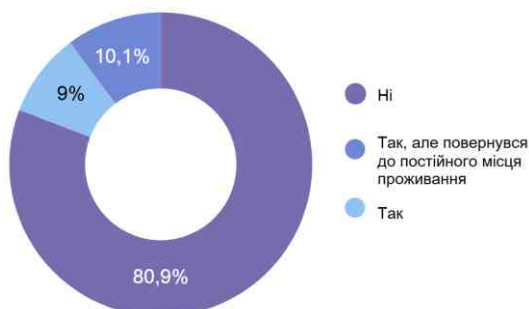

Рис. 15. Результати відповідей на запитання щодо зміни місця проживання внаслідок російсько-української війни

Рис. 16. Формат навчання упродовж 2024/2025 навчального року

• **Необхідність підтримки; труднощі, які виникли у житті українських підлітків в умовах воєнного стану**

Унаслідок військової агресії росії проти України значна частина українських дітей і підлітків мають травматичний досвід, відчують тривожність, потребують психосоціальної підтримки, соціальної реабілітації. Підлітки (за міжнародними підходами «adolescents» (10-19 років) мають значні особливості порівняно з молодшими дітьми, відповідно потребують специфічних підходів і уваги.¹⁵

Більшість підлітків-респондентів вважають, що *українські підлітки та молодь потребують підтримки в умовах війни* (73,5%),

– 21,5% зазначили про те, що підтримки потребує «обмежене коло підлітків і молоді» (рис. 17).

З-поміж *основних труднощів в умовах воєнного стану* підлітки-респонденти найчастіше обрали варіанти:

- постійна тривога за себе і близьких (67,5%);
- необхідність реагувати на небезпеку, перебувати в укритті під час повітряних тривог (58,3%);
- невизначеність майбутнього (57,5%);
- відключення «світла»/ відсутність доступу до інтернету (56%);
- утрата зв'язків із друзями, які переїхали (45,2%);
- складність із вибором майбутньої професії й продовженням навчання (43,1%);
- недостатнє спілкування з однолітками (в умовах дистанційного навчання чи інше) (35,8%);
- вимушене переміщення в межах країни або/та за кордон (32,3%);
- економічні труднощі (не вистачає коштів на власні потреби) (31,7%);
- неможливість як раніше займатися улюбленою справою (хобі, спорт, гуртки тощо) (24,6%) та інші (рис. 18).

Відкрите запитання «*Як ти розумієш слова «підтримка в умовах війни?»*» мало на меті визначити, як підлітки розуміють сутність «підтримки в умовах війни» (запитання також мало проєктивний сенс щодо власних потреб респондентів у підтримці).

З-поміж відповідей респондентів наведемо такі (авторський стиль висловлювань збережено):

«Це означає максимально підтримувати себе та оточуючих у стабільному та урівноваженому стані; допомагати у складних ситуаціях, зумовлених воєнним станом»;

«Спілкування, переключення уваги, заняття улюбленою справою, радість та позитивні емоції»;

«Знання та розуміння власної історії, знання та використання української мови у громадських місцях, вміння сортувати інформацію та мати чітку позицію. Допомога у вигляді донатів, здачі крові, благодійних заходів тощо»;

«Гуманітарна та фінансова допомога»;

«Допомога по максимуму людині в тому, чого вона потребує»;

«Ми не одні»;

«Підтримка психічного, духовного, фізичного й соціального стану людини в умовах війни»;

«Єдність, допомогти чим можеш, особиста залученість, а не перенесення відповідальності»;

«Підтримка дуже важлива для усіх, особливо військовим військовим!!!»;

«Коли є про що поговорити, заспокоїти людину»;

«Безпека»;

«Морально-психологічна підтримка»;

«Бути поруч з людиною в надзвичайних ситуаціях»;

«Думаю, що треба бути небайдужим»;

¹⁵ Committee on the Rights of the Child. General Comment on the implementation of the rights of the child during adolescence . April 2016

«Допомагати волонтерством та збирати кошти на дрони та інше»;

«Допомагати людям, які живуть у нас з інших міст»;

«Вміти вислухати та допомогти»;

«Робити те, що можеш. Робити поробки, продавати їх на ярмарку, а гроші передати захисникам»;

«Листівка-оберіг»;

«Будь-яка допомога, обо навіть просто спілкування»;

«Лояльне ставлення до підлітків. Хотілось би розуміючого відношення від вчителів. Деякі вчителі проводять заняття з-за кордону і **не зважають на наш емоційний і психологічний стан. Немає підтримки»;**

«Коли ти маєш безпечне середовище»;

«Коли всі підтримують один одного»;

«Підтримувати та допомагати людям морально, фінансово, фізично тощо»;

«Допомога, взаємодопомога»;

«Підтримка в умовах війни» означає допомогу людям, які постраждали від війни. Це може бути їжа, притулок, гроші, психологічна допомога та слова підтримки. **Це важливо, щоб люди відчували, що їм допомагають»;**

«Будь-яка допомога близьким і оточуючим»;

«Це складне запитання. Проте я думаю, що це в першу чергу психологічна підтримка дітей, військових, дорослих і підлітків, адже саме вони вибудовують майбутнє нації. Збереження культури і традицій, нашої ідентичності. Різноманітні конкурси, майстеркласи і просто простір де кожен може знайти одностайності. Також це волонтерство і взаємна підтримка один-одного. Дякую, що намагається зробити життя підлітків менш стересовим, **адже кожному підлітку і без військового стану складно»;**

«Не бути байдужим»;

«Все що допомагає воєнним»;

«Можливість позашкільного розвитку та спілкування з людьми, можливість відволіктися від стресу на гуртках та змаганнях, гуманітарна допомога, чай з м'ятою»;

«Допомога всім, чим можемо як ЗСУ, так і людям, що переїхали»;

«Це означає, що люди продовжують єднатися попри складні ситуації, живуть далі, розвиваються, **не забувають, що вони не одні, навіть якщо є думки, що всі навколо проти»;**

«Це як рятувальне коло, яке допомагає людям вижити та подолати труднощі, спричинені війною»;

«Підтримка в умовах війни це можливість покласти на когось у випадках глобальних проблем, в умовах війни – це будь-якою ціною».

Отже, українські підлітки переживають значні труднощі, зумовлені російсько-українською війною (постійна тривога за себе і близьких; необхідність реагувати на небезпеку, перебувати в укритті під час повітряних тривог; невизначеність майбутнього та інші; більшість респондентів зазначила про те, що підлітки потребують підтримки (73,5%).

Водночас відповіді на відкрите запитання свідчать про те, що підлітки надзвичайно важливою вважають підтримку інших людей, які постраждали від війни, насамперед підтримку військових.

Більшість відповідей респондентів відбиває не лише значну власну потребу в підтримці в умовах викликів воєнного часу («коли ти маєш безпечне середовище», «кожному підлітку і без воєнного стану складно» тощо), але також спрямовані на взаємопідтримку («коли всі підтримують один одного»), підтримку інших («допомога людям, які постраждали від війни», «підтримка дуже важлива для усіх, особливо військовим, військовим!!!»).

• **Можливість бути причетними (важливість для підлітків волонтерства та підтримки під час війни)**

Волонтерство, а отже можливість «бути причетними», є дуже важливим для підлітків (таку відповідь дали 75,2%) (рис. 19). Респонденти мали обрати варіанти від 1 «не важливо» до 5 «дуже важливо», оцінюючи значення для них волонтерства.

Особиста залученість до благодійних, волонтерських заходів в умовах війни дозволяє підліткам відчувати «причетність» до спільної справи. Так, 74,6% респондентів зазначили, що брали участь у благодійних/волонтерських заходах, ярмарках, проектах; ще 16,0% – хотіли б узяти участь, але не мали можливості (рис. 20).

Рис. 18. Результати відповідей на запитання щодо основних труднощів, що виникли у житті українських підлітків в умовах воєнного стану

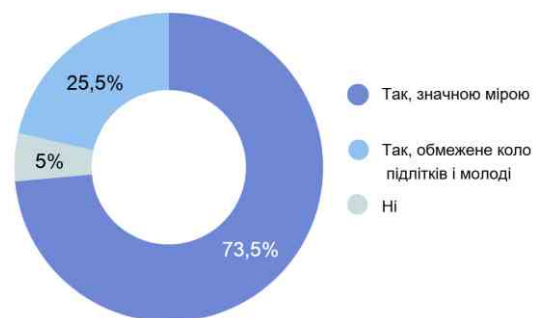

Рис. 17. Результати відповідей на запитання «Як гадаєш, чи підлітки та молодь в Україні потребують підтримки?»

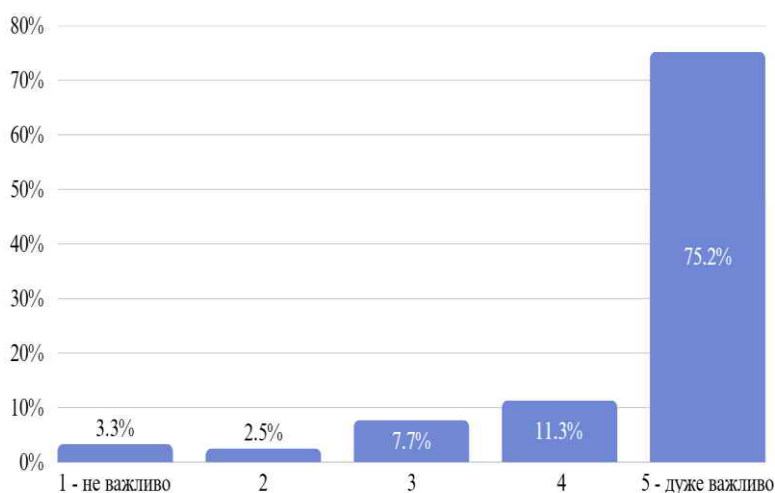

Рис. 19. Результати відповідей на запитання «Волонтерство та підтримка під час війни: якою мірою це важливо?»

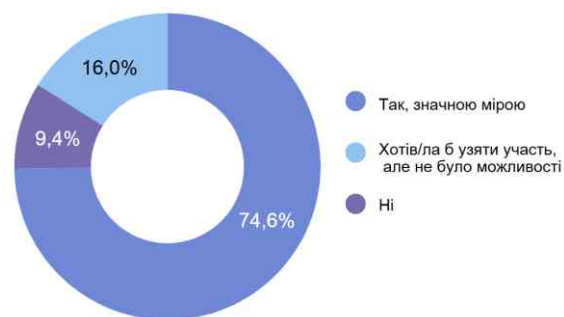

Рис. 20. Результати відповідей на запитання «Чи ти брав/ла участь у благодійних/волонтерських заходах, ярмарках, проектах, спрямованих на підтримку військових, ветеранів?»

• **Значення позашкільних занять у житті підлітків в умовах воєнного часу, їхня думка про потенціал позашкільної освіти в умовах війни**

Для підлітків, які взяли участь у опитуванні, можливість мати хобі/улюблені позашкільні заняття є важливою (87,3%) (рис. 21).

З-поміж підлітків, які взяли участь у опитуванні, більшість (88,3%) відвідує або відвідувала раніше позашкільні гуртки, секції, клуби. Переважно учні брали участь у діяльності творчих об'єднань:

- художньо-естетичного (52,2%),
- спортивного (46,9%),
- науково-технічного (11,2%),
- гуманітарного (17,5%),
- соціально-реабілітаційного (9,4%),
- туристсько-краєзнавчого (8,1%),
- еколого-натуралістичного (6,5%),
- дослідницько-експериментального (7,6%) та інших напрямів позашкільної освіти.

Наступне запитання мало на меті конкретизувати значення позашкільних занять для підлітків в умовах війни. На думку респондентів, позашкільні заняття є корисними для (рис. 22):

- соціалізації, можливість знайти друзів та однодумців (77,9%);
- цікаво провести час (70,6%);
- підвищення самооцінки, впевненості в собі (64,6%);
- розвитку здібностей, досягнення успіху у обраній діяльності (64,4%);
- відпочинку, можливості розслабитися або відволіктися від негативу (58,8%);
- визначення в майбутній професії й подальшому навчанні (46,0%);
- покращення шкільної успішності (41,3%);
- психологічного відновлення (41,5%);
- усвідомлення української ідентичності, розвитку україномовного середовища (34,2%) тощо.

Абсолютна більшість підлітків (86,5%) зазначила про те, що брала участь у позашкільних заходах (очно або дистанційно); не брали участь 12,1% (рис. 23).

З-поміж варіантів відповідей на запитання «Які знання (окрім шкільних) необхідні підліткам в умовах війни?» – найбільше виборів у варіантів (рис. 24):

- знання про поведінку в надзвичайних ситуаціях (76%);
- уміння адаптуватися в складних ситуаціях, стресостійкість (65%);
- уміння спілкуватися (61,5%);
- фізичний розвиток (58,1%);
- вивчення іноземних мов (57,1%);
- знання, пов'язані з майбутньою професією (56,5%);
- уміння орієнтуватися на місцевості (56%);
- спілкування українською (52,9%);
- розвиток критичного мислення, медіаграмотність (50%);
- знання з української історії і культури (40,6%);
- комп'ютерні технології і штучний інтелект (40,4%);
- екологічні компетентності, компетенції для сталого майбутнього (24,4%);
- технічна освіта, компетентності STEM (21,9%) та інші.

Також додано власний варіант «уміння володіти зброєю» (0,8%).

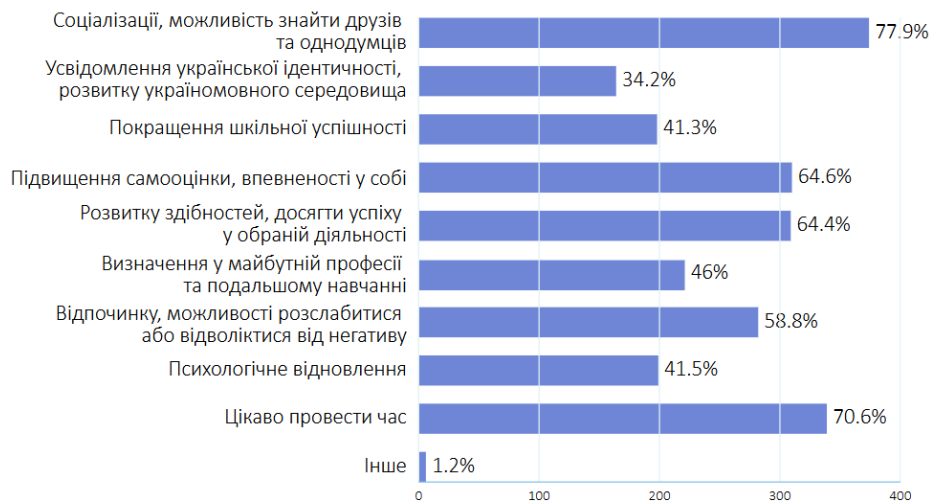

Рис. 22. Результати відповідей на запитання «Як гадаєш, позашкільні заняття є корисними для:»

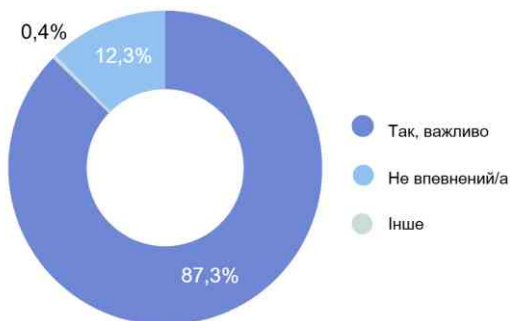

Рис. 21. Результати відповідей на запитання «Можливість мати хобі/улюблені позашкільні заняття є важливою для підлітків (тебе і твоїх друзів?)»

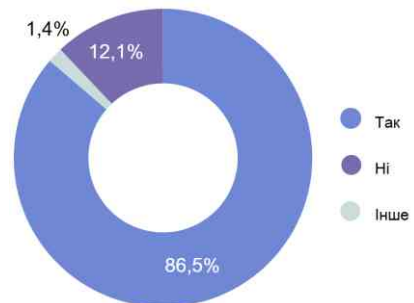

Рис. 23. Результати відповідей на запитання «Чи ти брав/ла участь у позашкільних заходах (очно або дистанційно) (флешмоби, концерти, екскурсії, походи, таборування та інші)?»

Рис. 24. Результати відповідей на запитання «Які знання (окрім шкільних) необхідні підліткам в умовах війни?»

Узагальнення результатів опитування здобувачів освіти уможливили формування низки висновків.

Тож здобувачі освіти (підлітки 11-19 років), які взяли участь у опитуванні:

- *навчаються переважно очно (52,7%), змішано (26,5%), дистанційно (18,1%);*
- *переживають значні труднощі, зумовлені російсько-українською війною:*

– постійна тривога за себе і близьких (67,5%);

– необхідність реагувати на небезпеку, перебувати в укритті під час повітряних тривог (58,3%);

– невизначеність майбутнього (57,5%);

– відключення «світла»/ відсутність доступу до інтернету (56%);

– утрата зв'язків із друзями, які переїхали (45,2%);

– складність із вибором майбутньої професії та продовженням навчання (43,1%) тощо;

- *потребують підтримки (73,5%).*

• Також *надзвичайно важливою підлітки вважають підтримку інших людей, які постраждали від війни, насамперед підтримку військових.*

• Підлітки самі залучені до *благодійних заходів, флешмобів, спрямованих на підтримку ветеранів, військових та інше (74,6%);*

- *волонтерство й підтримка в умовах війни є «дуже важливими» для них (75,2%).*

• Респонденти займаються/займалися раніше в гуртках, клубах та інших творчих об'єднаннях закладів позашкільної освіти (88,3%). У позашкільній переважна більшість опитаних залучені до художньо-естетичного (52,2%), спортивного (46,9%) напрямів позашкільної освіти, а також науково-технічного (11,2%), гуманітарного (17,5%), соціально-реабілітаційного (9,4%), туристсько-краєзнавчого (8,1%), еколого-натуралістичного (6,5%), дослідницько-експериментального (7,6%) та інших.

• На думку підлітків, *позашкільні заняття є корисними* для: соціалізації, можливості знайти друзів та однодумців (77,9%); цікавого проведення часу (70,6%); підвищення самооцінки, упевненості у собі (64,6%); розвитку здібностей, досягнення успіху в обраній діяльності (64,4%); відпочинку, можливості розслабитися або відволіктися від негативу (58,8%); визначення в майбутній професії й подальшому навчанні (46,0%); усвідомлення української ідентичності, розвитку україномовного середовища (34,2%) тощо.

• Також *необхідними в умовах війни* підлітки вважають: знання про поведінку в надзвичайних ситуаціях (76%); уміння адаптуватися в складних ситуаціях, стресостійкість (65%); уміння спілкуватися (61,5%); фізичний розвиток (58,1%); вивчення іноземних мов (57,1%); знання, пов'язані з майбутньою професією (56,5%); уміння орієнтуватися на місцевості (56%); спілкування українською (52,9%); розвиток критичного мислення, медіаграмотність (50%); знання з української історії й культури (40,6%) та інші.

• В умовах викликів воєнного часу *можливість мати хобі/улюблені позашкільні заняття є «дуже важливою» для підлітків (87,3%).*

ВИСНОВКИ

В умовах воєнного часу підвищується роль і значення позашкільної освіти України, яка завдяки власній специфіці мобільно реагує на виклики й національні запити, вирішує найбільш важливі освітні і соціальні завдання (створення середовища українських національних цінностей; надолуження освітніх втрат; формування актуальних компетентностей здобувачів освіти, культури безпеки життєдіяльності, екологічної свідомості для подолання екологічних наслідків війни; соціальний розвиток і творча самореалізація; професійна орієнтація та профільна освіта та інші). В умовах воєнних загроз заклади позашкільної освіти реалізують значну кількість актуальних навчальних програм, соціальних і творчих проєктів, форумів, змагань, таборувань, конкурсів тощо; залучають українських дітей та молодь до соціальних практик, волонтерства; вирішують завдання щодо соціальної реабілітації та психосоціальної підтримки, зокрема дітей, які постраждали внаслідок війни, із сімей внутрішньо переміщених осіб та дітей, які мають освітні труднощі.

На можливості позашкільної освіти успішно вирішувати значущі завдання в умовах війни впливають як об'єктивні чинники, зумовлені широкомасштабною війною (заклади позашкільної освіти зруйновано або пошкоджено внаслідок воєнних дій; зменшення кількості здобувачів позашкільної освіти (виїзд за кордон, переміщення в інші області тощо); скорочення кадрового складу закладів позашкільної освіти (звільнення, виїзд за кордон, перебування на простой, мобілізація тощо), так і труднощі, які потенційно мають бути вирішені на державному і місцевому рівні (соціальна незахищеність педагогічних працівників; незаконна ліквідація/реорганізація закладів позашкільної освіти, що порушує права дітей і молоді на здобуття позашкільної освіти; відсутність облаштованих укриттів у частині закладів позашкільної освіти тощо).

Одним із пріоритетів під час війни є збереження/відновлення мережі державних і комунальних закладів позашкільної освіти, підтримка профільних закладів, недопущення їхньої реорганізації, перепрофілювання, ліквідації.

Українські діти, підлітки і молодь переживають значні труднощі в умовах викликів воєнного часу (постійна тривога за себе і близьких; невизначеність майбутнього; складність із вибором майбутньої професії та продовженням навчання тощо), потребують підтримки. Результати дослідження засвідчили: позашкільна освіта створює можливості для соціалізації, розвитку здібностей, досягнення успіху в обраній діяльності; відпочинку, можливості відволіктися від негативу; визначення в майбутній професії; усвідомлення української ідентичності та інше. Завдяки участі у позашкільних активностях, волонтерстві підлітки відчують причетність до спільної боротьби з ворогом. *Можливість мати улюблені позашкільні заняття є «дуже важливою» для підлітків в умовах війни.*

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Ураховуючи правовий статус позашкільної освіти України як невід'ємної освітньої ланки, визначеної Законами України «Про освіту», «Про позашкільну освіту»;

відзначаючи вагому освітню і соціальну роль позашкільної освіти в умовах воєнного часу і повоєнного відновлення, зокрема щодо розв'язання найбільш важливих задач: створення середовища українських національних цінностей; формування актуальних компетентностей здобувачів освіти; надолуження освітніх втрат; надання психосоціальної підтримки учасникам освітнього процесу; залучення дітей та молоді до соціальних практик, волонтерства та інше;

усвідомлюючи виклики воєнного часу, які чинять вплив на розвиток позашкільної освіти, – вважаємо необхідними і доцільними

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Органам державної влади, місцевого самоврядування

– реалізація державної політики у сфері позашкільної освіти на принципах: доступності і безбар'єрності; належного фінансування; добровільності вибору типів закладів позашкільної освіти, форм позашкільного навчання і видів діяльності; науковості; *посилення правового і соціального захисту педагогічних працівників, усіх учасників освітнього процесу;*

– збереження/відновлення мережі державних і комунальних закладів позашкільної освіти в умовах воєнного стану в Україні, недопущення їхньої реорганізації, перепрофілювання, перепідпорядкування, злиття, ліквідації; передачі приміщень, обладнання, техніки в оренду, відчуження (продажу) землі, майна;

– підтримка профільної позашкільної освіти, зважаючи на значний потенціал формування компетентностей учнів та учениць, надання первинних професійних знань, необхідних для їхньої соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності;

– сприяння діяльності й розвитку закладів позашкільної освіти в територіальних громадах з метою забезпечення реалізації права кожної дитини на здобуття позашкільної освіти незалежно від місця їхнього проживання, тимчасового перебування у воєнний час, соціального стану, освітніх труднощів;

– облаштування укриттів у закладах позашкільної освіти із дотриманням вимог і рекомендацій щодо облаштування безпечного укриття в закладі освіти;

– підтримка проєктів, програм, заходів національно-патріотичного спрямування за організації закладів позашкільної освіти; проєктування освітнього простору на основі українських національних цінностей;

– забезпечення розвитку безбар'єрного й інклюзивного освітнього середовища у позашкільній освіті;

– підтримка соціальних і волонтерських ініціатив, проєктів за організації закладів позашкільної освіти;

– координація зусиль органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, об'єднань громадян і сім'ї для розвитку позашкільної освіти в умовах воєнного стану й повоєнного відновлення.

Закладам позашкільної освіти

- створення безпечного освітнього середовища в умовах воєнного стану відповідно до встановлених вимог;
- проектування психологічно комфортного середовища для навчання в очному, дистанційному, змішаному форматі (з урахуванням безпекової ситуації); надання соціально-педагогічної, психосоціальної підтримки учасникам освітнього процесу;
- створення умов для утвердження української національної ідентичності дітей, підлітків і молоді, розвиток середовища українських національних цінностей; реалізація національно-патріотичних, військово-патріотичних проєктів, практик, заходів тощо;
- удосконалення змісту і технологій позашкільної освіти, спрямованих на формування ключових компетентностей учнів, зокрема важливих в умовах воєнного стану і повоєнного відновлення;
- реалізація навчальних програм за напрямками позашкільної освіти в контексті актуальних для України аспектів та з урахуванням соціальних запитів (інтеграція в ЄС, відбудова чистого й захищеного середовища, формування компетентностей для сталого майбутнього та інші);
- проектування освітнього середовища та змісту позашкільної освіти для творчої самореалізації та соціальної адаптації дітей, підлітків і молоді, організації змістовного дозвілля, відновлення та соціальної реабілітації в умовах воєнного часу;
- сприяння реалізації потенціалу позашкільної освіти як освітнього ресурсу для інших освітніх ланок; проектування ресурсних центрів, освітніх хабів, коворкінгів, лабораторій, цифрових освітніх просторів тощо;
- розвиток безбар'єрного й інклюзивного освітнього середовища, створення умов для здобуття позашкільної освіти дітьми та молоддю з особливими освітніми потребами з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів;
- реалізація волонтерських, соціальних проєктів із залученням широкого кола дітей і молоді, зокрема тимчасово переміщених в інші регіони України та за кордон;
- удосконалення соціального партнерства в позашкільній освіті.

ОПИТУВАННЯ ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ

(для педагогічних працівників закладів позашкільної освіти)

Позашкільна освіта реагує на виклики воєнного часу, змінюється відповідно до національних пріоритетів і соціальних запитів.

Дякуємо, що Ви погодилися взяти участь в опитуванні щодо змісту позашкільної освіти в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення країни. Опитування є анонімним, результати дослідження будуть оприлюднені в узагальненому вигляді.

У якому закладі позашкільної освіти Ви працюєте?

Профільний
Комплексний
Спеціалізований
Інше:

Область постійного розташування закладу позашкільної освіти:

У якому форматі здійснюється освітній процес у Вашому закладі поточного н.р.

Дистанційному форматі
Очному форматі
Змішаному форматі
Інше:

На Вашу думку, чи створено у Вашому закладі безпечне освітнє середовище (облаштовано укриття тощо) тією мірою, як це дозволяють об'єктивні обставини?

Так
Ні
Певною мірою
Це не є можливим з об'єктивних причин
Коментар (за необхідності):

Чи відвідують Ваш гурток (інші творчі об'єднання Вашого закладу) діти із сімей внутрішньо переміщених осіб (ВПО)?

Так
Ні
Плануємо цього навчального року
Інше:

Чи відвідують Ваш гурток (інші творчі об'єднання Вашого закладу) діти/молодь з особливими освітніми потребами (ООП)?

Так
Ні
Плануємо цього навчального року
Інше:

На Вашу думку, якою мірою середовище Вашого закладу можна вважати інклюзивним і безбар'єрним?

Великою мірою
Середній рівень
Низький рівень
Складно відповісти
Інше:

Чи актуальною загалом для позашкільної освіти є проблема освітніх втрат/освітніх розривів? У широкому сенсі освітні втрати означають утрату можливостей для всебічного розвитку учнів (інтелектуального, соціального, емоційного тощо)

Так, значною мірою

Так, незначною мірою

Ні

Складно відповісти

Інше:

Чи мають заклади позашкільної освіти потенціал щодо надання психосоціальної підтримки учням/ученицям/батькам?

Так, значною мірою

Так, незначною мірою

Ні

Складно відповісти

Інше:

Чи реалізуються Вашим закладом позашкільної освіти проєкти/програми/інші заходи щодо надання психосоціальної підтримки тим, хто її потребує?

Так

Ні

Інше:

Будь ласка, наведіть приклади проєктів/програм/інших заходів щодо надання психосоціальної підтримки, які реалізуються у Вашому закладі

Чи реалізуються Вашим закладом позашкільної освіти проєкти/програми/інші заходи, які сприяють становленню національної української ідентичності?

Так

Ні

Інше:

Будь ласка, наведіть приклади проєктів/програм/інших заходів, покликаних сприяти становленню національної української ідентичності, які реалізуються у Вашому закладі

Будь ласка, наведіть приклади волонтерських проєктів/програм/інших заходів, які реалізуються у Вашому закладі

На Вашу думку, чи потрібні зміни змісту позашкільної освіти в умовах воєнного часу?

Так, значною мірою

Так, лише певні напрями потребують змін

Ні

Складно відповісти

Інше:

Які основні засади вдосконалення змісту позашкільної освіти Ви вважаєте доцільними в умовах воєнного часу й повоєнного відновлення країни? (можна обрати будь-яку кількість варіантів)

Підвищення уваги до становлення національної української ідентичності.

Посилення інклюзивності та безбар'єрності.

Формування оборонної свідомості, готовності відстоювати національні цінності.

Формування компетентностей самозахисту, основ кібербезпеки, медіаосвіти, інших компетентностей, корисних в умовах воєнного стану.

Надолуження освітніх втрат та освітніх розривів.

Посилення професійної орієнтації та допрофесійної підготовки.

Урахування міжнародних та європейських досягнень, тенденцій у відповідній галузі знань.

Урахування необхідності подолання екологічних наслідків війни, реалізації концепції сталого розвитку загалом.

Формування іншомовних компетентностей здобувачів освіти.

Урахування ключових компетентностей, визначених Законом України «Про освіту» (вільне володіння державною мовою; математична компетентність; компетентності у галузі природничих наук, техніки і технологій; інноваційність; екологічна компетентність; інформаційно-комунікаційна компетентність; громадянські та соціальні компетентності тощо).

Створення умов для освіти впродовж життя, запровадження освіти дорослих.

Подолання наслідків впливу радянської/російської пропаганди на зміст освіти.

Створення умов для психосоціальної підтримки учасників освітнього процесу.

Залучення учнів і учениць до соціальних практик, волонтерства.

Інше:

Чи може інтеграція змісту позашкільної освіти й позаурочної діяльності закладів загальної середньої освіти в умовах воєнного часу певною мірою вирішити проблему доступності освітніх послуг/безбар'єрності, компенсації освітніх втрат тощо?

Так, значною мірою

Частково

Ні

Складно відповісти

Інше:

Будь ласка, наведіть приклади партнерської взаємодії з досвіду Вашого закладу

Які труднощі виникали/виникають у Вашій професійній діяльності в умовах воєнного стану?

Недостатньо нормативно врегульовано організацію роботи закладів позашкільної освіти в умовах воєнного стану.

Труднощі, пов'язані зі створенням безпечних умов навчання.

Труднощі, пов'язані з дистанційним навчанням.

Психоемоційний стан педагогів/учнів/батьків.

Виклики, пов'язані з руйнуванням/неправомірною реорганізацією закладів позашкільної освіти.

Інше:

Щиро вдячні за Вашу участь!

МОЖЛИВОСТІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПОГЛЯД ПІДЛІТКІВ

(для здобувачів освіти 11-19 років)

Друзі! Відділ позашкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України проводить опитування підлітків. Для нас важлива ваша думка про затребуваність позашкільних занять (у гуртках, секціях, клубах, участь у різноманітних активностях і флешмобах) саме для вас, а також про можливості позашкільної освіти в умовах воєнного стану.

Опитування анонімне, результати будуть використані в узагальненому вигляді.

Дякуємо за Вашу участь!

Твій вік	Чи змінював/ла ти місце проживання внаслідок російсько-української війни?	У якому форматі ти навчаєшся 2024/2025 навчального року:
11-13 14-16 17-19	Так	Дистанційно
Стать	Так, але повернувся/лася до постійного місця проживання	Очно
Дівчина Хлопець	Ні	Змішаний формат
Область, у якій ти проживаєш:		Інше:

Необхідність підтримки

Які основні труднощі виникли в житті українських підлітків в умовах воєнного стану (оберіть усі можливі варіанти відповідей):

Вимушене переміщення в межах країни або/та за кордон.

Постійна тривога за себе і близьких.

Необхідність реагувати на небезпеку, перебувати в укритті під час повітряних тривог.

Необхідність більше уваги приділяти навчанню після перерваного /дистанційного навчання.

Недостатнє спілкування з однолітками (в умовах дистанційного навчання чи інше).

Утрата зв'язків із друзями, які переїхали.

Невизначеність майбутнього.

Складність із вибором майбутньої професії та продовженням навчання.

Одноманітність дозвілля.

Неможливість займатися улюбленою справою (хобі, спорт, гуртки тощо) як раніше.

Економічні труднощі (не вистачає коштів на власні потреби).

Відключення «світла»/ відсутність доступу до інтернету.

Мені складно відповісти на таке запитання.

Інше:

Як гадаєш: чи підлітки та молодь в Україні потребують підтримки? (поліпшення емоційного стану, подолання тривожності, допомога відновленню)

Так, значною мірою

Так, обмежене коло підлітків і молоді

Ні

Не впевнений

Значення позашкільних занять

Чи ти відвідуєш або відвідував/ла раніше позашкільні гуртки/секції/клуби?

Так

Ні

Інше:

Якщо так, то якого напрямку?

(оберіть усі можливі варіанти відповідей):

Художньо-естетичний

Науково-технічний

Туристсько-краєзнавчий

Екологічний

Гуманітарний (вивчення мов, література, історія тощо)

Соціальний
Спортивний
Дослідницький (МАН)
Інше:

Чи ти брав/ла участь у позашкільних заходах (очно або дистанційно) (змагання, турніри, флешмоби, концерти, екскурсії, походи, таборування та інші)?

Так Ні Інше:

Як гадаєш, позашкільні заняття є корисними для (оберіть усі можливі варіанти відповідей):

Соціалізації, можливість знайти друзів та однодумців.
Усвідомлення української ідентичності, розвитку україномовного середовища.
Покращення шкільної успішності.
Підвищення самооцінки, впевненості у собі.
Розвитку здібностей, досягти успіху у обраній діяльності.
Визначення у майбутній професії та подальшому навчанні.
Відпочинку, можливості розслабитися або відволіктися від негативу.
Психологічне відновлення.
Цікаво провести час.
Інше:

Які знання (окрім шкільних) необхідні підліткам в умовах війни (оберіть усі можливі варіанти відповідей):

Знання про поводження в надзвичайних ситуаціях.
Знання, пов'язані з майбутньою професією.
Знання з української історії і культури.
Уміння спілкуватися.
Спілкування українською.
Вивчення іноземних мов.
Щодо європейської інтеграції України.
Розвиток критичного мислення, медіаграмотність.
Технічна освіта, компетентності STEM.
Комп'ютерні технології і штучний інтелект.
Екологічні компетентності, компетенції для сталого майбутнього.
Фізичний розвиток.
Психологічна самодопомога.
Уміння адаптуватися в складних ситуаціях, стресостійкість.
Уміння орієнтуватися на місцевості.
Спеціальні компетентності (керування дронами, надання домедичної допомоги тощо).
Інше:

Можливість мати хобі/ улюблені позашкільні заняття є важливою для підлітків (тебе і твоїх друзів)?

Так, важливо Не впевнений/а Інше:

Можливість «бути причетними»

Волонтерство та підтримка під час війни: якою мірою це важливо? (познач відповідний номер)

1 – не важливо 2 3 4 5 – дуже важливо

Чи ти брав/ла участь у благодійних/волонтерських заходах або проектах, спрямованих на підтримку ЗСУ, ветеранів або інше?

Так Ні Хотів/ла би взяти участь, але не було можливості Інше:

Як ти розумієш слова «підтримка в умовах війни»?

Дякуємо за твою участь!
Усе буде Україна

Наукове видання

Бойко Анна Едуардівна,
Вербицький Володимир Валентинович,
Корнієнко Анна Володимирівна,
Литовченко Олена Віталіївна,
Мачуський Валерій Віталійович

**ІНТЕГРАЦІЯ ЗМІСТУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ПОЗАУРОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЛЯ
БЕЗБАР'ЄРНОГО ДОСТУПУ ДІТЕЙ ДО ЯКІСНИХ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ**

ПРЕПРИНТ

За редакцією О. В. Литовченко

ISBN 978-966-11-1225-3

DOI <https://doi.org/10.32405/978-966-11-1225-3-2025-40>

В авторській редакції

Формат 84x108/16. Ум. друк. арк. 2,0

Видавництво «Генеза», вул. Левка Лук'яненка, 2Л, м. Київ, 04212

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК №5088 від 27.04.2016

Виготовлено на ТОВ «Поліпрінт», вул. Лугова, 1А, м. Київ, 04073.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи серія ДК №1250 від 27.02.2003

The preprint contains the results of a survey of educators in out-of-school education institutions of Ukraine and adolescents (aged 11-19), conducted by the Department of Out-of-School Education of the Institute of Problems on Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine.

Out-of-school education institutions have been destroyed or damaged as a result of military actions. The student population has decreased, as a portion of students were forced to leave their places of residence under threatening conditions. Some out-of-school education institutions lack shelters and, consequently, cannot provide a safe educational environment for students, thus conducting distance learning.

Despite the damage and disruption, out-of-school education is responding agilely to the challenges and addressing current educational objectives. These include creating an environment of Ukrainian national values; developing relevant student competencies; providing career guidance and specialized education; promoting volunteerism and social initiatives; and facilitating the socialization, social rehabilitation, and psychosocial support of children, adolescents, and youth, among others.

Out-of-school education institutions are implementing relevant educational programs, such as the fundamentals of piloting unmanned aerial vehicles, environmental education and sustainable development, and orienteering. They also organize competitions, contests, festivals, forums, flash mobs, and other events. These activities involve children affected by the war, those from families of internally displaced persons, and students with special educational needs. Modern resource centers, educational hubs, rehabilitation classes, coworking spaces, and digital educational environments are in operation at these institutions.

In wartime conditions, out-of-school education institutions are serving as centers for volunteer activities within their communities.